

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Marta Franclová

Vypracovala:

Michaela Červenková

České Budějovice, 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátu.

V Českých Budějovicích 5.4. 2012

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Martě Franclové, za rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou spolupráce školy a rodiny.

Teoretická část mapuje uchopení této problematiky v kurikulárních dokumentech. Charakterizuje předškolní a základní vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní výchovu (RVP PV) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy (RVP ZŠ). Pozornost je také věnována roli učitele, rodiče i dítěte, kterou při této spolupráci sehrávají.

Praktickou část tvoří výzkum, jehož cílem je charakterizovat odlišnosti spolupráce na různých typech škol (MŠ, 1.st.ZŠ a 2.st.ZŠ). Dále zjišťuji, jaké jsou zkušenosti rodičů a učitelů ze vzájemné spolupráce.

KLÍČOVÁ SLOVA:

spolupráce, komunikace, škola, rodiče, děti, předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, role, kompetence, bariéry

ABSTRACT:

This bachelor thesis deals with the issue of cooperation between school and family. The theoretical part describes this issue in the curricula documents. It describes pre-school and elementary schools education according to the Framework Educational Programme. Attention is also paid to the roles of teachers, parents and children when cooperating.

The practical part is based on research of different types of cooperation at different school levels. It tries to find out what the experience of parents and teachers with mutual cooperation might be.

KEY WORDS:

Cooperation, communication, school, parents, pre-school education, elementary education, role, competence, barriers.

Obsah

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 ZÁKLADNÍ VÝCHOVNÉ INSTITUCE	8
1.1 RODINA	8
1.2 ŠKOLA	9
1.3 ŠKOLA, RODINA A JEJICH CÍLE	9
2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY	11
2.1 ROLE RODIČE	11
2.1.1 Rodiče klienti – zákazníci	12
2.1.2 Rodiče jako partneři	12
2.1.3 Rodiče jako občané	13
2.1.4 Rodiče jako problém	14
2.2 ROLE UČITELE	15
2.3 ROLE ŽÁKA	16
2.4 OČEKÁVÁNÍ RODIČŮ	16
2.5 OČEKÁVÁNÍ UČITELŮ	17
2.6 VÝVOJ SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY	17
3 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH.....	19
3.1 BÍLÁ KNIHA	19
3.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A SPOLUÚČAST RODIČŮ PODLE RVP PV	20
3.3 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A SPOLUÚČAST RODIČŮ PODLE RVP ZV	21
4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU	23
4.1 KOMUNIKAČNÍ PŘÍLEŽITOSTI	23
4.2 KOMUNIKAČNÍ BARIÉRY	25
II.PRAKTICKÁ ČÁST	27
5 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	27
5.1 CÍL VÝZKUMU	28
6 KVALITATIVNÍ ŠETŘENÍ	28
6.1 METODA KVALITATIVNÍHO ŠETŘENÍ	28
6.2 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	29
6.3 VÝSLEDKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	29
7 KVANTITATIVNÍ ŠETŘENÍ	35

7.1	METODA KVANTITATIVNÍHO ŠETŘENÍ.....	35
7.2	VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	35
7.3	POPIS ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	36
7.4	VÝSLEDKY KVALITATIVNÍHO ŠETŘENÍ	36
8	ZÁVĚR.....	54
	POUŽITÁ LITERATURA.....	56
	ZDROJOVÝ ODKAZ Z ČASOPISŮ	58
	SEZNAM PŘÍLOH:	59

ÚVOD

Tématem této práce je vzájemná spolupráce školy a rodiny. Vztahy školy a rodiny jsou začleněny do vztahů školy s okolím, kde jsou kromě rodiny a školy i zřizovatel školy, obec, ostatní školy a různé organizace. Jak je z tohoto výčtu účastníků spolupráce vidět, okolí školy je velmi široké, a proto jsem se rozhodla ve své práci zaměřit pouze na vzájemné vztahy školy a rodiny. Pracuji jako učitelka v mateřské škole a jsem také matka dvou dětí, které v současnosti navštěvují základní školu. Proto mne téma vzájemné spolupráce rodiny a školy velmi oslovilo.

V teoretické části své bakalářské práce se pokusím zmapovat toto téma z pohledu odborné literatury. Zaměřím se na charakteristiku rodiny a školy, pokusím se také vystihnout základní problematiku komunikace mezi těmito dvěma institucemi a to jak na úrovni předškolního, tak na úrovni základního vzdělávání. Dále budu na základě odborných pramenů zjišťovat, jakou roli při vzájemné spolupráci hrají rodiče, učitelé a žáci, a současně se pokusím popsat jejich očekávání v rámci této spolupráce.

V praktické části se zaměřím na zkušenosti rodičů a učitelů ze vzájemné spolupráce. Pokusím se popsat na základě svého výzkumu odlišnosti spolupráce na jednotlivých stupních škol tzn. v mateřské škole a na 1. a 2. stupni základní školy. Výzkum se skládá z kvalitativního šetření tj. formou rozhovorů se zástupci jednotlivých typů škol a z kvantitativního šetření, které se uskuteční dotazníkovou metodou.

Domnívám se, že téma mé bakalářské práce „Spolupráce rodiny a školy“ může přispět k rozvoji mých profesionálních kompetencí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ VÝCHOVNÉ INSTITUCE

Školu a rodinu považujeme za dvě základní výchovné instituce. Důležité je, aby tyto instituce spolupracovaly. Pokud se vyskytnou problémy v jejich vzájemné spolupráci, jsou vnímány v obecné rovině a málokdo si uvědomuje, že se jejich následky objevují jak v prostředí školy, tak v prostředí rodiny (Kasíková, 1994). A proto je důležité sladování cílů těchto institucí, protože jde především o dítě a jeho harmonický rozvoj.

1.1 Rodina

„Rodina – nejstarší společenská instituce. Plní sociální, ekonomické, sexuálně – regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.“¹ Rodinu lze také chápat jako sociální instituci, která má specifický systém uspořádání a jasná pravidla soužití. Současně je možné ji vnímat, jak uvádí Havlík a Kořa (2002) jako společenskou skupinu, která má danou svou vnitřní organizaci a vztahy jednotlivých členů. Podle Heluse (2007) rodina své dítě obklopuje a promítá se do něho, a proto ji považuje za základní životní prostředí dítěte. Jak dále uvádí, v rodině dochází k primární socializaci, která spočívá v realizaci prvních kontaktů dítěte se společností a kulturou tzn. že rodina dítěti ukazuje základní vzorce chování a myšlení, které následně vedou k vytváření vztahů dítěte k sobě jako k jedinci,

¹ PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, s.189-190. ISBN 80-7178-029-4.

k ostatním lidem jako ke společnosti, k věcem a úkolům, se kterými se bude v životě běžně setkávat.

1.2 Škola

„Škola je společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský.“² „Mateřská škola je předškolní zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v současnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zpravidla ve věku od 3 do 6 let.“³

Jak uvádí Helus (2007) školu je nutné vnímat v širších souvislostech a nikoli jen jako vzdělávací proces, který se odehrává za školními zdmi a týká se pouze učitele a žáka. Považuje ji za sociální instituci, která je určena k řízené systematické socializaci dětí a mládeže, a je orientována zejména na vzdělávání. Jak dále uvádí, rozvíjí se zde spontánně vztahy mezi dětmi, ale i mezi ostatními zainteresovanými a jedno z předních míst zde patří právě vzájemným vztahům s rodinou.

Průcha (2002) zmiňuje, že má škola své vlastní prostředí, které vyplňují tyto vztahy:

- škola a rodina
- škola a komunita
- škola a celá společnost

1.3 Škola, rodina a jejich cíle

Pro efektivní vzdělávání je významný nejen celkový pohled na osobnost dítěte, ale zároveň i společné cíle školy a rodiny. V případě, že tyto cíle nejsou totožné, měly by se sobě co nejtěsněji přibližovat (Dvořák, 2005). Tento stav lze považovat za ideální a není jednoduché jej dosáhnout. Za společné obecné cíle školy a rodičů by měly být

² PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, s.221. ISBN 80-7178-029-4.

³ PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, s.113. ISBN 80-7178-029-4.

považovány výchova a vzdělávání dětí. Aby tyto společné cíle mohly být naplňovány, je podle Rabušicové a kol. (2004) nutné rozvíjet spolupráci škola - rodina a vytvářet tak rovnocenný partnerský vztah, který je založený na vzájemném respektu, oboustranném naslouchání a schopnosti diskutovat. Pokud jsou tyto základní podmínky partnerského vztahu splněny a dodržovány, může být proces vzdělávání a výchovy pozitivně ovlivňován.

2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY

Rabušicová (2004) říká, že základem úspěšné spolupráce školy a rodiny je v první řadě úroveň vzájemné komunikace školy a rodiny, ale také role rodičů, učitelů a dětí (žáků) se kterými se ztotožňují a které zauímají při vzájemných kontaktech a při společné spolupráci. Jak dále uvádí, nesmíme zapomínat, že kvalitní spolupráci ovlivňují i vzájemná očekávání jejích jednotlivých účastníků. Tato očekávání podle Rabušicové a Pola (1996) jsou to, co očekává rodič od vzdělávacího procesu a co učitel očekává od rodiče. Vyjasnění si těchto očekávání vede podle autorů k funkční spolupráci rodiny s učitelem a školou, a také k efektivitě školního vzdělávání a výchovy.

2.1 Role rodiče

Rabušicová (2004) uvádí jako velmi podstatné to, v jaké roli se ve vzájemné komunikaci školy a rodiny nachází rodič. Role v tomto případě není chápána jako předpokládaný a očekávaný způsob chování, ale jak autorka píše, je to současně osobní prožívání aktivit a sociální interakce, kde je obsažena úroveň vzájemné spolupráce, zájem a ochota, hodnoty, rozdělení a sdílení kompetencí. Štěch (2004) o rolích rodičů říká, že je možné je dělit podle míry aktivity rodičů a podle odpovědnosti, kterou si mezi sebe škola a rodič rozdělí.

Rozdělení rodičů do čtyř skupin podle Rabušicové (2004):

- rodič – klient (zákazník)
- rodič – partner
- rodič – občan
- rodič – problém

Tato dělení je podle své autorky významné, protože pokud učitel zná roli rodiče ve vztahu ke škole, může předpokládat co rodič od spolupráce a komunikace se školou očekává.

2.1.1 Rodiče klienti – zákazníci

Šed'ová (in Rabušicová a kol., 2004) uvádí, že tento vztah rodičů vůči škole je nejčastější. Model rodič jako zákazník nám ukazuje dvě varianty tohoto vztahu. První varianta ukazuje učitele jako školního odborníka na poskytování chtěných resp. žádaných služeb a rodiče jako odborníka na výchovu vlastních dětí, který ví nejlépe jaké služby a přístupy školy má požadovat. Škola v tomto případě zaujímá postoj vůči rodičům jako k nejvýznamnějším a nejdůležitějším osobám v životě dětí. Rodiče jako klienti – zákazníci mají možnost a právo zapojit se do managementu školy, sdělují své potřeby a objednávky nebo se mohou nechat vést odborníky, tzn. přijímat to, co škola nabízí. Druhou variantou je, umístit dítě do jiné školy. Pokud je rodič v roli zákazníka, není to ten rodič, který se aktivně podílí na podobě školního vzdělávání. Mluvíme-li o vztazích rodičů a školy jako o modelu tržním – klientském, musíme tyto ukazatele brát na vědomí a uvažovat o nich.

Vyplývající charakteristika skupiny rodičů klienti – zákazníci podle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004):

- Školu si zvolili rodiče pro svého potomka záměrně.
- Jejich přáním je, aby ve škole byli zaměstnání nejkvalifikovanější učitelé.
- Škola je povinna podávat rodičům informace a trvají na tom.

2.1.2 Rodiče jako partneři

Ve vztahu škola a rodina je nejfrekventovanějším výrazem partnerství. Partnerství v tomto případě nabízí oběma zúčastněným stranám rovnoprávný vztah. Učitelé potlačují roli odborníků a přijímají názory rodičů, které chápou jako přínos pro svou práci. V praxi to znamená, že i přes neodborné vzdělání rodičů, vnímají jejich výchovné zkušenosti a především si uvědomují, že své potomky znají nejlépe. Toto jsou důvody, proč učitelé sdělení rodičů považují za přínosná (Šed'ová, in Rabušicová a kol., 2004). Autorka dále říká, že považuje partnerství za ideál a ve skutečnosti je dle jejího mínění potřeba hovořit o budování partnerství s rodiči. Myšlenkou partnerství se zabývá

i sama Rabušicová (2004). Hovoří o tom, že partnerství se může vyskytovat ve dvou rovinách. První z nich je partnerství výchovné, které je chápáno jako vstupování rodičů a učitelů do vzájemného vztahu školy a rodiny z důvodu lepší péče o dítě, výchovu a vzdělávání. Druhou rovinou je pak partnerství sociální, které probíhá především v zájmu rozvoje školy a je realizováno školní radou, různými sdruženími a spolky, které při škole vznikají a pracují. Partnerství školy a rodiny je podle jejích názorů na školách velmi žádoucí, protože pokud mají obě instituce dítě podporovat v jeho úsilí a snažení, musí bezpodmínečně spolupracovat. Bohužel podle autorky má partnerství i určité množství omezení. Mezi tato omezení se na první místo řadí nedostatek času rodičů. Dalším je ochota spolupráce menšího počtu rodičů, kteří si vytváří tzv. aktivní jádro, které zpravidla odrazuje rodiče méně aktivní. A v neposlední řadě zmiňuje „úpadek“, který vzájemnou spolupráci narušuje s přechodem dětí na vyšší stupeň školy.

Charakteristika skupiny rodičů partneri podle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004):

Rodič – výchovný partner

- S učiteli si rádi vyměňují informace o dítěti a zároveň si vyměňují názory, jak k němu přistupovat.
- Dítěti pomáhají, aby dosahovalo co nejkvalitnějších výsledků (vytváří dobré podmínky ke vzdělávání a radí mu).
- Jsou vstřícní k poskytování pomoci třídě, kterou dítě navštěvuje (např. finanční pomoc nebo pomáhají při pořádání třídních akcí apod.).

2.1.3 Rodiče jako občané

Novým typem vztahu školy a rodiny, který vzniká během 90. let 20. století je role rodičů jako občana. Rodiče v tomto případě mohou uplatňovat svá individuální nebo kolektivní práva a současně také odpovědnost vůči škole. Účast rodiče v tomto vztahu se objevuje ve dvou základních rovinách:

- Účast ve veřejné politice tzn. možnosti ovlivňovat školství resp. školu.

- Spolupráce na rozvoji lokálních komunit a angažovanost v dobrovolných aktivitách.

Šeďová (in Rabušicová a kol., 2004)

Na různá úskalí tohoto přístupu ukazuje skeptický pohled Vincentové (in Rabušicová a kol., 2004), která uvádí, že vztah školy a rodiny je vymezován především školou. Nezávislost je chápána jako norma a závislost naopak jako patologický stav. Podle Vincentové lze tedy konstatovat, že vztah závislosti rodiny a školy je významným mezníkem, který odlišuje občanský přístup od výše uvedeného přístupu klientského - zákaznického (viz. bod 3.2.1.). Šeďová (in Rabušicová a kol., 2004) dále hovoří o tom, že pojetí vztahu rodič – občan, odráží všechny již zmíněné přístupy a ve své podstatě jej můžeme považovat za prohloubení partnerského přístupu. Zároveň ale uvádí, že konkrétní podmínky vztahů spolupráce školy a rodiny jsou v přístupu rodič – občan nejméně přesně vymezeny. Školy by tedy měly podniknout konkrétní kroky ke změnám, které by upřednostnily prvky komunitní před prvky státní instituce a nabízely by rodičům větší možnost pro občanské zapojení. Rabušicová a kol. (2004) uvádí, že role rodiče jako občana se objevuje i ve všech ostatních rolích rodičů, protože rodič je občanem stále. Podle této myšlenky si rodič – občan přeje, aby škola nesloužila jen k výuce dítěte, ale i k jiným účelům. Takový rodič se pak o školu zajímá i v případě, že dítě ji již opustilo a důraz klade na občanskou výchovu.

2.1.4 Rodiče jako problém

Roli rodiče jako problém Rabušicová a kol. (2004) dělí na rodiče nezávislé, špatné a snaživé. Nezávislé rodiče charakterizuje jako rodiče, kteří o udržování kontaktu se školou nemají zájem. Těmto rodičům chybí potřeba se školou spolupracovat a mají odlišné hodnoty než ty, které škola dětem předává. Školní hodnoty jsou ale ochotni tolerovat. Domnívají se, že jejich osobní vliv na školní výsledky dítěte je větší než má škola a zájmové kroužky považují za důležitější než domácí úkoly. Špatné rodiče popisuje jako rodiče, kteří neplní dobře své rodičovské povinnosti a uvádí, že se ve většině případů potýkají se svým osobním problémem (např. alkoholismus). Neprojevují žádný zájem o školní výsledky svých potomků, nezapojují se do domácí přípravy dětí na vyučování a je jim lhostejné jejich chování. Snaživí rodiče se naopak

od obou již zmíněných typů rodičů snaží přehnaně dítěti s úkoly pomáhat. Jsou přesvědčeni o tom, že je jejich povinností i sebemenší maličkost s učitelem řešit. A převažuje u nich charakteristika, která je označuje za velmi časté kritiky práce učitele i školy.

2.2 Role učitele

Svým chováním a jednáním se učitel stává vzorem role pro žáky. Tyto vzory rolí mohou být jak pozitivní, tak negativní. Učitel vystupující v pozitivní roli představuje pro své žáky dobrý příklad a v povědomí žáků zanechává vzor této role, která se stává základem pro vytvoření kladného postoje jak k učiteli, tak samotnému vzdělávání. Na druhou stranu učitel v negativní roli vyvolává v žácích postoje opačného rázu. Role učitele se prostřednictvím žáků přenáší do vzájemných vztahů s rodiči a současně také do společné spolupráce (Fontana, 2002).

Helus (in Průcha, 2002) rozdělil role učitele do třech kategorií:

- **Interpersonální**
- **Informační**
- **Rozhodovací**

Do interpersonální role podle autora tohoto rozdělení patří role učitele jako představitele instituce, vůdce, dozorce, mediátora, motivátora, podněcovatele, průvodce, spoluvůrce třídního programu, sociálního pracovníka a konzultanta ve vztazích učitel – žák, učitel – rodič, učitel – učitel, učitel – ředitel (vedení).

Informační roli učitele vidí jako roli třídního učitele, který je zdrojem informací, které poskytuje všem zúčastněným a současně je také příjemcem informací, které od nich získává a které mu předávají.

Učitelům vystupujícím v rozhodovací roli je připisována pozice znalců, hodnotitelů, jednatelů a soudců.

Ze zahraničních modelů vychází při svém definování role učitele Vašutová (2004). Její výčet rolí je založen na preferencích učitele a je následující:

- Učitel v roli poskytovatele poznatků a zkušeností
- Učitel v roli poradce a podporovatele
- Učitel v roli projektanta a tvůrce
- Učitel v roli diagnostika a klinika
- Učitel v roli reflektivního kritika
- Učitel v roli třídního a školního manažera
- Učitel v roli socializačního a kultivačního vzoru

2.3 Role žáka

Podle Heluse (2007) mají být do vzájemné spolupráce rodičů a školy zapojeny i děti. Jejich role by měla být rolí partnera ve vztahu rodič – dítě – učitel, který bude společně vytvářen. Tento vztah má zajišťovat všem zúčastněným stranám vyjádřit se k jakémukoli problému a vznášet návrhy i připomínky. Dítě v této roli se bude vedle rodiče a učitele cítit jako jejich rovnocenný partner a naučí se samostatnosti, zodpovědnosti a pozná, že na jeho pocitech a názorech záleží. Pokud se takový vztah podaří vybudovat, autor říká, že zmizí prostor, ve kterém má dítě možnost si vymýšlet a zkreslovat informace. Pokud se tato koalice vytvoří, upevní se podle něj také pozice všech účastníků a společnými silami dojde k překonání všech dosud existujících komunikačních bariér.

2.4 Očekávání rodičů

Očekávání rodičů jak jej uvádí Rabušicová a Pol (1996):

- **rada učitele** pokud s dítětem není vše v pořádku
- **učitel má jejich dítě rád a zajímá se o něj**
- **učitel dítě ve škole naučí vše a to bez zatěžování rodičů**
- **řešení školních problémů učitelem probíhá ve škole**
- **učitel je ke všem spravedlivý**

Havlík a Kořa (2002) zmiňují, že škola dítěti poskytuje kvalifikační předpoklady, ale to zda si je osvojí, je v první řadě závislé na tom, jaký rodina vzdělávání přikládá význam.

2.5 Očekávání učitelů

Očekávání učitelů jak je uvádí Rabušicová a Pol (1996)

- **vzájemná spolupráce**
- **ochota společně řešit vzniklé problémy**
- **zájem rodičů o dítě**
- **zájem o společné setkávání**
- **kontrola domácí přípravy**
- **zajištění pozitivního domácího prostředí**
- **rodič stráví s dítětem společný čas**
- **zpětná vazba od rodičů na činnost školy**

2.6 Vývoj spolupráce školy a rodiny

Peyn (in Rabušicová a kol., 2004) uvádí, že vztah školy a rodiny se velmi dlouho podobal jednosměrnému přenosu informací a udílení rad rodičům ze strany učitelů. Příčinou byl obecně převládající názor, že výchovná role rodičů se neshoduje s výchovnou rolí školy tzn. rodiče vychovávají a učitelé vzdělávají. Vzájemné kontakty se uskutečňovaly pouze v případě problémů žáka. V 70. a 80. letech se objevují první výzvy směrem k rodičům, aby školy navštěvovali častěji a pravidelně. Vše se posouvá k odpovědnějšímu postavení rodičů ve vztahu k výchově a vzdělávání dětí ve škole (Rabušicová, 2004). Peyn (in Rabušicová a kol., 2004) dále poukazuje na tu skutečnost, že v 90. letech dochází v mnoha zemích k legislativním úpravám, které mění rodičovská práva. Díky tomuto kroku v oblasti práv se rodiče mohou zapojit do školního dění nad rámec běžných konzultací. Z důvodu těchto změn se jako klíčové ve vzájemné spolupráci školy a rodičů objevuje:

- **důraz na demokratické uspořádání vztahů**

- **důraz na zodpovědnost zúčastněných**
- **možnost výběru školy ze strany rodiče**
- **důraz na spolupráci**
- **důraz na řešení sociálních problémů**
- **důraz na zvyšování rovnosti a lidského rozvoje**
- **důraz na pracovní a finanční zdroje**

3 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

Jak je již výše uvedeno je nutné vytvářet rovnocenný partnerský vztah mezi školou a rodinou, který je založen na vzájemném respektu, oboustranném naslouchání a schopnosti společně diskutovat (Rabušicová a kol., 2004). Autorka dále uvádí, že do oblasti vzájemných vztahů patří i rodičovské zapojení do vzdělávacího procesu dítěte a vzdělávání rodičů samotných. V ČR je tato spolupráce jasně vymezena v kurikulárních dokumentech – Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a z ní vycházejících Rámcových vzdělávacích programech (dále jen RVP). RVP jsou rozděleny na RVP PV - pro předškolní vzdělávání, RVP ZV – pro základní vzdělávání, RVP GV – pro gymnaziální vzdělávání, RVP SOV – pro střední odborné vzdělávání a ostatní RVP (základní umělecké vzdělávání, jazykové vzdělávání aj.).

3.1 Bílá kniha

„Školy již jsou – a budou ještě více – vystaveny řadě změn, které se týkají obou velkých oblastí. Jsou to změny vnějšího postavení, místa školy ve vzdělávacím systému, jejího vztahu k ostatním úrovním systému i k okolní společnosti, jež jsou důsledkem získání určité autonomie. Je to vnitřní proměna školy, především proměna její funkce, prostředí a klimatu, kdy vzrůstá význam výchovné a socializační role školy, která je chápána jako rovnoprávné společenství vzájemně se učících partnerů, učitelů, žáků a jejich rodičů. Všechny tyto změny – změna vnějšího postavení i vnitřní proměna školy – zasahují celé spektrum činnosti: mění se tradiční úkoly školy (cíle a obsah vzdělávání, styl výuky, vztah učitele a žáka, hodnocení žáků), zavádějí se mnohé úkoly nové, které vyplývají z nového způsobu řízení (jako je řízení projektem), zakládají se nové mechanismy. Kladou proto zcela nové požadavky na školu a učitele, nejen na dosažení nových profesních i osobních kvalit, jako jsou tvořivost, iniciativa, přijetí osobní zodpovědnosti a profesionalita, ale i na posílení týmové práce celé školy, vytvoření a realizování dlouhodobé koncepce, společné vize svého rozvoje, na schopnost společné sebereflexe, reálného zhodnocení vlastních sil i stanovení vlastních cílů. Nezbytná je přitom i účast

rodičů, žáků a studentů. Bude také třeba dosud převažující orientaci na vnější motivaci žáků postupně transformovat na využívání vnitřní motivace, založené na sebepoznávání a přijímání osobní odpovědnosti. Bude tedy nutné u všech účastníků změnit navyklé tradiční postoje, převzít nové role a vzorce chování a získat nové kompetence.⁴

3.2 Předškolní vzdělávání a spoluúčast rodičů podle RVP PV

*„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů života i vzdělává.*⁵

RVP PV v kapitole Podmínky předškolního vzdělávání v bodě 7.7 Spoluúčast rodičů určuje, kdy je spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání plně vyhovující:

- *Ve vztazích mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.*
- *Pedagogové sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.*
- *Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí.*

⁴ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha.*, Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

⁵ *Rámcový vzdělávací program: předškolní výchova.* 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005. s.7.

- Jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem co se v mateřské škole děje. Projevili zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji a učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při výchově a vzdělávání.
- Pedagogové chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.
- Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí⁶.

3.3 Základní vzdělávání a spoluúčast rodičů podle RVP ZV

„Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních.⁷ Jak RVP ZV(2005) uvádí, je 1. stupeň základního vzdělávání svým pojetím mezičlánkem, který usnadňuje přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. 2.stupeň základního vzdělávání, je podle stejného zdroje, pomocníkem při získávání vědomostí, dovedností a návyků, které žákům umožní samostatné učení a vytváření takových hodnot a postojů, které je povedou k uvážlivému a kultivovanému chování a současně také k zodpovědnému rozhodování a uznávání práv a povinností občana ČR a Evropské unie (RVP ZV, 2005).

RVP ZV v kapitole č. 10 uvádí podmínky spolupráce školy a rodičů:

⁶ *Rámcový vzdělávací program: předškolní výchova.* 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005.s. 35-36.

⁷ *Rámcový vzdělávací program: základní vzdělávání.* 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005.s. 4.

- *Funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k rodičům, k partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem.*
- *Styk s rodiči žáků a jinou veřejností (např. školskou radou) – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky, hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání při řešení problémů žáků.*
- *Vzdělávací strategie otevřená vůči rodičům.*
- *Prostor pro vznik samosprávného orgánu rodičů.*
- *Prostor pro setkávání učitelů a rodičů.*
- *Poradní servis pro rodiče ve výchovných otázkách.*
- *Informace o jednotlivých žácích potřebné pro individuální formy vzdělávání.*
- *Možnost účasti rodičů ve výuce a na výchovných a vzdělávacích činnostech organizovaných školou.*
- *Vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti.⁸*

⁸ *Rámcový vzdělávací program: základní vzdělávání.* 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005.s. 108.

4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU

Tato kapitola nabízí pohled na komunikaci mezi školou a rodinnou v běžném životě.

4.1 Komunikační příležitosti

Pol a Rubušicová (1997) ukazují na několik klíčových forem spolupráce mezi školou a rodinou a říkají, že na základě jejich existence se vytváří mezi těmito dvěma institucemi vzájemné vztahy a to jak pozitivní, tak negativní. Současně tak vznikají i příležitosti pro společnou komunikaci. Mezi tyto **klíčové formy spolupráce řadí:**

- **způsoby, kterými se škola – učitel seznamuje s nově příchozími tj. rodinou a jejich dítětem.**
- **pravidelné informování o chodu školy a jejích aktivitách**
- **předkládání informací rodičům o prospěchu, pokrocích a vývoji žáka**
- **seznamování rodiny s obsahem výuky a dalšími náměty nebo problémy, které jsou pro rodiče aktuální**
- **podpora rodin se specifickými potřebami**
- **angažovanost rodičů ve vedení školy**
- **spolupráce školy s dalšími institucemi**

Všechny výše uvedené formy spolupráce Pol a Rabušicová (1997) připisují na stranu školy tzn. **pocházejí ze školní iniciativy**. Upozorňují při tom na fakt, že **vztah školy a rodiny je vztahem rovnocenným**, a proto by měla být uváděna jako jedna z dalších klíčových forem jejich spolupráce **pomoc škole ze strany rodičů:**

- **aktivní zapojení rodičů do domácí přípravy dítěte**
- **diskuse o svých dětech s učiteli**
- **účastní se školního života tj. rodičovská přítomnost na školních aktivitách a spolupráce ve školních orgánech**

Výsledkem je tedy oboustranná spolupráce školy a rodiny, která mezi nimi vytváří síť kontaktů, které jim umožňují vzájemně komunikovat.

Dalším pohledem na komunikační příležitosti jsou výsledky výzkumu Šed'ové a Čiháčka (in Rabušicová a kol., 2004), který byl proveden na českých školách. Z tohoto výzkumu vyplývá, že komunikace rodičů a školy probíhá na základě **komunikačních platform**. Tyto platformy jsou chápány, jako východiska vzájemné reálné komunikační činnosti tzn. učitelé a rodiče je vnímají jako ustálené mechanismy školy založené právě pro jejich vzájemnou komunikaci a spolupráci. Jako **nejčastěji využívané platformy** spolupráce na našich základních školách, jsou podle výzkumu Šed'ové a Čiháčka (in Rabušicová a kol., 2004) uváděny:

- **třídní schůzky**
- **záznamy v žákovské knížce**
- **připravenost školy na poskytování informací rodičům (kdykoli na požádání)**
- **informace podávané na začátku školního roku**
- **pracovní sešity dítěte s ukázkami jeho práce**

Méně časté a občasné platformy:

- **konzultační hodiny učitelů**
- **nástěnky pro rodiče**
- **časopisy a informační letáčky**
- **dny otevřených dveří**
- **písemné zprávy o dítěti s ohodnocením jeho výsledků, snažení a chování**
- **konzultační hodiny vedení školy**
- **možnost přítomnosti rodičů při výuce**
- **ankety zjišťující názory rodičů na chod školy**

Výsledky komunikačních platform tohoto výzkumu v mateřských školách dopadly podle autorů téměř shodně s výjimkou záznamů v žákovských knížkách a písemných zpráv o dítěti. Tyto platformy se v MŠ nepoužívají.

Při hledání společných komunikačních možností rodičů a školy nelze opomenout názory Evy Svobodové. Svobodová (2010) v této souvislosti uvádí: „V dobách socialismu se obvykle styk s rodinou omezoval na rodičovské schůzky, které se realizovaly obvykle dvakrát do roka. I v současnosti se s rodiči scházíme, abychom vyřešili společný problém, a hledáme způsoby, jak komunikovat na bázi partnerství a spolupráce.“⁹ **O snaze budovat komunikačně neformální vztahy mezi rodiči a školou Svobodová (2010) říká, že je to velmi složitý a náročný proces, bez kterého si proměny v současné škole nelze představit.** Autorka výčet výše uvedených komunikačních platforem rozšiřuje o:

- **společné tvoření tzv. tvořivé dílny.**
- **školní slavnosti (školní besídky, tradiční oslavy např. pálení čarodějnic).**
- **společné cesty do přírody nebo kamkoli.**
- **školní časopis (pravidelně vydávané školní periodikum nebo občasník popř. informační listy.**

4.2 Komunikační bariéry

Představy rodičů a školy o vzájemné komunikaci mohou být značně odlišné, a jako výsledek těchto odlišností se pak mohou vytvářet určité komunikační bariéry. Z pohledu učitelů a ředitelů škol uvádí Rabušicová (2004) jako nejčastější komunikační bariéry tyto:

- **Nezájem rodičů o výchovu dětí.**
- **Pochybnosti rodičů o kvalitě učitelů.**
- **Selhávání rodičů při výchově vlastních dětí.**
- **Neochota rodičů řešit výchovné problémy vlastních dětí.**
- **Navázání komunikace rodičů pouze při potížích žáka (jejich dítěte).**
- **Rodiče komunikující se školou i o sebemenších maličkostech.**
- **Rodiče přehnaně pomáhající dítěti.**

⁹ SVOBODOVÁ, Eva., ŠMELOVÁ, Eva., ŠVEJDOVÁ, HANA., VÁCHOVÁ, Alena., *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*, Praha: Portál, 2010. s. 66. ISBN 978-80-7367-774-9

Z pohledu rodičů podle výzkumů Rabušicové (2004) jsou mezi nejčastěji uváděnými bariérami vzájemné spolupráce a komunikace tyto:

- **Nedostatečná nabídka moderních komunikačních prostředků (např. e-mail).**
- **Nedostatečná nabídka komunikačních příležitostí ze strany školy.**
- **Vystupování pedagoga při jednání s rodičem.**
- **Ostych rodičů.**
- **Strach z nepochopení.**

Rabušicová (2004) upozorňuje na to, že někteří rodiče a učitelé nepovažují vzájemnou komunikaci za základ pro svou práci. Autorka je přesvědčena, že právě vzájemné vztahy školy a rodiny se společnou komunikací mohou velmi prohloubit a upevnit a považuje je za významnou součást života našich českých škol.

Janiš (2001) představuje rady učitelům, které dle jeho názoru vedou k předcházení vzniku komunikačních bariér a podporují vznik pozitivního vztahu mezi školou a rodinou:

- *Respektujte úlohu rodičů.*
- *Podporujte účast rodin.*
- *Použijte bohatou škálu aktivit a strategií k zapojení rodičů*
- *Nenechejte rodiny, aby samy rozhodly, jakým způsobem budete spolupracovat*
- *Mluvte s rodinami o vzájemných očekáváních*
- *Bud'te trpělivý.*
- *Zaměřte se na silné stránky rodiny a poskytněte pozitivní zpětnou vazbu.*
- *Zůstaňte v pravidelném kontaktu.*
- *Usilujte o zapojení celé rodiny.*
- *Plánujte schůzky v dobu, která rodině vyhovuje.*
- *Spolupracujte s dalšími partnery v okolí školy.*
- *Založte rodinnou poradenskou skupinu.*
- *Zachovávejte důvěrnost.¹⁰*

¹⁰ JANIŠ, Kamil., *Rodina a škola*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. s. 60. ISBN 80-7014-170-8.

II.PRAKTICKÁ ČÁST

5 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

V této části své práce se pokusím analyzovat možnosti spolupráce mezi školou a rodinou a to z pohledu obou zainteresovaných skupin. Konkrétně mne zajímají pohledy a názory zástupců jednotlivých typů škol tzn. členů učitelského sboru v mateřské škole a na 1. a 2. stupni základní školy a současně mne zajímá i pohled rodičů, jejichž děti tyto školy navštěvují. Při svém výzkumu jsem se rozhodla pro kombinaci kvalitativního a kvantitativního přístupu. Praktickou část jsem proto rozdělila na dvě části – v první jde o kvalitativní šetření a ve druhé části se jedná o přístup kvantitativní, který je založen na dotazníkovém šetření.

Etapvy výzkumu

- 1) **První etapa (říjen 2011)** – oslovení zástupců jednotlivých škol, s cílem domluvit termíny rozhovorů a seznámení dotazovaných s obsahem rozhovorů.
- 2) **Druhá etapa (říjen 2011)** – realizace rozhovorů se zástupci škol (s ředitelkou MŠ a s třídními učitelkami z 1. a 2. st. ZŠ). Cílem kvalitativního šetření na školách bylo získat podklady pro vytvoření dotazníků, které jsou součástí kvantitativního šetření.
- 3) **Třetí etapa (listopad 2011)** – zpracování a vyhodnocení výsledků kvalitativního šetření a vytvoření dotazníků.
- 4) **Čtvrtá etapa (prosinec 2011/leden 2012)** - kvantitativní šetření tzn. distribuce dotazníků rodičům a učitelům.
- 5) **Pátá etapa – konečná (únor, březen 2012)** – zpracování a vyhodnocení dat získaných z dotazníkového šetření.

5.1 Cíl výzkumu

Jako cíle mého výzkumu jsem si stanovila:

- **Popsat zkušenosti rodičů a učitelů ze vzájemné spolupráce na jednotlivých typech škol.**
- **Popsat odlišnosti spolupráce rodičů a učitelů na různých typech škol tzn. jaké jsou na úrovni mateřské školy (MŠ) a 1. a 2. stupně základní školy (1.st.ZŠ, 2.st.ZŠ).**

Ke splnění cílů jsem provedla kvalitativní a následně kvantitativní šetření.

6 Kvalitativní šetření

Cílem kvalitativního šetření je získat informace od zástupců jednotlivých typů škol (MŠ, 1. a 2.st.ZŠ) o možnostech vzájemné spolupráce a komunikace, na jejichž základě budou vytvořeny dotazníky pro kvantitativní šetření.

Otázky k rozhovorům:

- ✓ **Jaké možnosti spolupráce nabízí Vaše škola rodičům?**
- ✓ **Jakou formou se nejčastěji vzájemná spolupráce a komunikace odehrává?**
- ✓ **Domníváte se, že Vámi nabízené způsoby komunikace a spolupráce jsou dostačující?**
- ✓ **Setkal/a jste se s tím, že studijní výsledky nebo chování žáka ve škole ovlivňují zájem rodiče o spolupráci s Vámi?**
- ✓ **Existují nějaké bariéry, které brání Vaší spolupráci a komunikaci s rodiči?**

6.1 Metoda kvalitativního šetření

Metoda kvalitativního šetření byl částečně strukturovaný rozhovor. Struktura rozhovorů byla připravena na základě výše uvedených teoretických poznatků o vzájemné spolupráci školy a rodiny. **Body o které se při tvorbě otázek opírám, jsou**

bod **4.1. Komunikační příležitosti** (str. 23–25) a bod **4.2. Komunikační bariéry** (str. 25-26), které jsou součástí teoretické části této práce.

6.2 Výběr výzkumného vzorku

Důvodem proč jsem oslovila pouze zástupce škol je názor Pola a Rabušicové (1997), se kterým se ztotožňuji. Autoři uvádí, že iniciátory vzájemné spolupráce a komunikace je většinou škola tzn. nabídky na vzájemnou spolupráci a komunikaci pocházejí ze školní iniciativy (viz. teoretická část práce kap. 4.1 Komunikační příležitosti, str. 23). Rozhovory jsem proto vedla pouze s ředitelkou Mateřské školy Holečkova 413 ve Strakonících a dále s třídními učitelkami z 1. a 2. stupně ze Základní školy Dukelská ve Strakonících.

Zástupce těchto škol jsem vybrala na základě své osobní zkušenosti. Mateřskou školou Holečkova 413 ve Strakonících prošly obě mé děti, které v současné době navštěvují ZŠ Dukelská ve Strakonících a to 1. a 2. stupni. Své osobní zkušenosti ze spolupráce s těmito školami a konkrétně s paní ředitelkou z MŠ a třídními učitelkami ze ZŠ považuji za velice pozitivní, a proto jsem se rozhodla zapojit je do mého šetření. Všichni respondenti byli předem osloveni a seznámeni s tématem rozhovoru. Všichni souhlasili. Odpovědi jsou zcela anonymní a z tohoto důvodu jsou v mé práci uváděni pod svou pracovní pozicí, kterou ve škole zastávají. Rozhovory trvaly přibližně 10 minut a byly z nich vyhotoveny písemné záznamy.

6.3 Výsledky kvalitativního výzkumu

Tato kapitola obsahuje výsledky kvalitativního šetření prováděného na jednotlivých typech škol, tzn. v Mateřské škole Holečkova 413 ve Strakonících a na Základní škole Dukelská ve Strakonících, kde jsem vedla rozhovory s učiteli.

Odpovědi jednotlivých zástupců škol

Odpovědi respondentů jsou předloženy v tabulkách č. 1. – č. 5.

- ✓ Znamená, že tato možnost je školou nabízena.
- Znamená, že tato možnost není školou nabízena.

Otázka č.1 Jaké možnosti spolupráce nabízí Vaše škola rodičům?

Nabídka spolupráce ze strany školy	MŠ	1.st.ZŠ	2.st.ZŠ
každodenní setkání (osobní setkání)	✓	○	○
konzultační hodiny (osobní setkání)	○	✓	✓
schránka na podněty	✓	○	○
nástěnka	✓	✓	✓
přítomnost rodiče ve třídě	✓	✓	○
seznámení se školou před nástupem dítěte	✓	✓	○
žakovská knížka	○	✓	✓
spolupráce s ŠPC (Školní poradenské centrum)	✓	✓	✓
besídky	✓	✓	○
tvořivé dílny	✓	○	○
zahradní slavnosti	✓	○	○
neformální setkání mimo školu (společné výlety apod.)	✓	○	○
Den otevřených dveří	○	✓	✓
webové stránky	○	✓	✓
telefonní kontakt na třídního učitele	○	✓	✓
e-mail na třídního učitele	○	✓	✓
třídní schůzky (min. 1x ročně)	✓	✓	✓

Tabulka č.1

Tabulka č. 1 ukazuje, že možnosti, které nabízí jednotlivé školy rodičům ke vzájemné spolupráci a komunikaci. Všichni zástupci škol uvedli shodně jako možnosti vzájemné spolupráce s rodiči tyto možnosti: **osobní setkání s učitelem (konzultační hodiny nebo každodenní setkání), třídní schůzky, informační nástěnku a možnost spolupráce se Školním poradenským centrem. V MŠ a na 1.st.ZŠ navíc mají rodiče možnost být přítomni při výuce a zúčastnit se besídek. Na 1. a 2. stupni ZŠ jsou navíc uvedeny: žakovská knížka, www.stránky, e-mailové adresy, telefonní kontakt a Den otevřených dveří. MŠ jako jediná nabízí: schránku na nápady a neformální setkání s rodiči (zahradní slavnosti, tvořivé dílny a společné výlety).**

Otázka č.2 Jakou formou se nejčastěji vzájemná spolupráce a komunikace odehrává?

Nejčastější forma spolupráce a komunikace	MŠ	1.st.ZŠ	2.st.ZŠ
osobní komunikace - přímá	✓	○	○
záznamy v žákovské knížce - nepřímá	○	✓	✓

Tabulka č. 2

Tabulka č. 2 je přehledem forem, kterými nejčastěji vzájemná komunikace na zkoumaných školách probíhá. Zástupce MŠ uvedla, že nejčastěji je využívána ke vzájemné komunikaci forma **osobního kontaktu tj. přímá forma**. 1. a 2.st.ZŠ pak dominuje **komunikace skrze písemné záznamy v žákovské knížce tzn. nepřímá forma komunikace**.

Otázka č.3 Domníváte se, že Vámi nabízené způsoby komunikace a spolupráce jsou dostačující?

Za jaké považujete způsoby nabízené komunikace a spolupráce	MŠ	1.st.ZŠ	2.st.ZŠ
dostatečné	✓	✓	✓
nedostatečné	○	○	○

Tabulka č. 3

Tabulka č. 3 ukazuje, že **všichni dotazovaní uvedli shodné odpovědi** k tématu dostatečné nabídky příležitostí ke vzájemné spolupráci a komunikaci. Shodnou odpovědí bylo: **nabízené příležitosti považují za dostatečné**.

Otázka č.4 Setkal/a jste se s tím, že studijní výsledky nebo chování žáka ve škole ovlivňují zájem rodiče o spolupráci s Vámi?

Ovlivňují studijní výsledky nebo chování žáka ve škole zájem rodiče o spolupráci s Vámi	MŠ	1.st.ZŠ	2.st.ZŠ
ano	✓	✓	✓
ne	○	○	○

Tabulka č. 4

V tabulce č. 4 jsou názory jednotlivých zástupců škol na **vliv studijních výsledků a chování žáka** na spolupráci a komunikaci rodičů se školou. **Všichni zástupci škol podle jejich vlastních slov jistý vliv zaznamenali, a proto jejich odpovědi zněly ano.**
Otázka č.5 Existují nějaké bariéry, které brání Vaší spolupráci a komunikaci s rodiči?

Existují bariéry, které brání Vaší spolupráci a komunikaci s rodiči	MŠ	1.st.ZŠ	2.st.ZŠ
ano	✓	✓	✓
ne	○	○	○

Tabulka č. 5

Shodně odpovídali všichni oslovení i v otázce č. 5 týkající se bariér. Z tabulky č.5 je možné vyčíst, že **určité bariéry ve vzájemné spolupráci se mohou vyskytnout jak v MŠ, tak na 1. i 2.st.ZŠ.**

Shrnutí kvalitativního šetření

Výsledkem šetření jsou podklady pro vytvoření dotazníků, které jsou součástí kvantitativního šetření. Z těchto zjištění lze dále vyčíst, že nabídka možností jak spolupracovat a komunikovat na různých typech škol je velmi široká. Šetření ukázalo, že existují jistá specifika v nabídce škol, která vychází z jejich možností a z potřeb rodičů i dětí, které je navštěvují. V mateřské škole jako v jediné z dotazovaných se nabízí možnost každodenní komunikace rodičů s učitelem. Tato nabídka je pro MŠ charakteristická, protože pouze v MŠ dochází ke každodennímu kontaktu rodičů s učitelkou a to při doprovázení dítěte až do třídy a při jeho vyzvedávání. Z rozhovoru s třídní učitelkou z 1. stupně ZŠ vyplynulo, že během adaptace dítěte na nové školní prostředí je možné prvňáčka do třídy také po určitý dohodnutý čas doprovázet. Zpravidla jede o rozloučení rodiče s dítětem mezi dvěma třídami a k verbálnímu kontaktu mezi paní učitelkou kromě pozdravu nedochází. Podle slov paní učitelky, „*na sebe s rodiči pouze mrknou*“. Sama připouští, že by tato komunikace byla možná, ale u ní ve třídě se nerealizuje. Chápe to jako jednu z rodičovských možností jak pomoci dítěti lépe se adaptovat na nové prostředí a ve většině případů rodiče po několika dnech od tohoto způsobu doprovázení dětí upouštějí. Nepředstavitelná je tato možnost komunikace a spolupráce v případě žáků navštěvujících 2.st.ZŠ. Pokud by měli rodiče žáků 2.stupně doprovázet své „děti“ ze šatny až ke třídě a tam ještě pohovořit s paní

učitelkou bylo by to přinejmenším podivné a domnívám se, že pro samotné děti/žáky velmi „trapné“. Stejně jako se jeví tato varianta možné spolupráce nerealizovatelná na 1 a 2.st.ZŠ (i když na prvním stupni připouští paní učitelka možnost, že by se uskutečňovat mohla), tak se jeví nerealizovatelné využívání žákovské knížky v MŠ. Žákovská knížka zachycuje hodnocení znalostí a dovedností žáka a to pomocí číselné škály od 1 do 5. Ze své vlastní zkušenosti učitelky v MŠ vím, že takto nelze děti v MŠ hodnotit a ani se nikdy takovým způsobem děti v MŠ nehodnotily. V nabídce ostatních způsobů spolupráce a komunikace by se jednotlivé typy škol mohly vzájemně inspirovat. Proč nenabízet v MŠ konzultační hodiny? Myslím, že by tato možnost byla reálná a někteří z rodičů, kteří jsou pracovně velmi vytíženi a jejich děti v MŠ odpoledne vyzvedávají např. prarodiče, by touto nabídkou získali možnost dostávat informace nezprostředkovaně, ale přímo od paní učitelky. Stejně tak by bylo přínosem, kdyby MŠ pořádaly Den otevřených dveří a to nejen pro rodiče s dětmi, ale i pro širší veřejnost a to z důvodů, že by se mohly vytvářet příležitosti např. pro budoucí sponzory MŠ nebo pro spolupráci s některými organizacemi ve městě jako jsou kluby pro batolata nebo domy seniorů apod.. V teoretické části zmiňuji autorku Evu Svobodovou, která se řadí mezi propagátory budování komunikačně neformálních vztahů mezi školou a rodiči (kap. 4.1 Komunikační příležitosti, str. 25) z tabulky č. 1 (str. 30) lze vyčíst, že aktivity tohoto rázu se uskutečňují pouze na úrovni MŠ. Souhlasím s názorem této autorky, že je to proces velmi složitý a náročný, ale určitě by se tyto příležitosti měly stát součástí nabídky všech typů škol, protože se domnívám, že by pozitivním způsobem přispěly k rozvoji a prohloubení vzájemných vztahů rodičů s učiteli respektive se školou. Školy, ve kterých ještě nefunguje komunikace a spolupráce pomocí nejmodernějších prostředků jako jsou telefony (mobilní) a e-maily, by se nad těmito možnostmi měly určitě zamyslet. V případě šetřené MŠ Holečkova 413 ve Strakonících, podle získaných informací tyto možnosti zatím nevyužívají, ale jak paní ředitelka zmínila, do budoucna plánují v rámci MŠ zřídit webové stránky. Z uvedených poznatků a z mých zjištění při rozhovorech vyplývá a ukazuje to tabulka č.2 (str. 31), že v MŠ jako nejčastější způsob spolupráce a komunikace využívají přímou komunikaci, tzn. že rodiče hovoří přímo s učitelkami. Toto zjištění koresponduje s výše uvedenými informacemi týkajícími se každodenních setkáními při doprovázení a vyzvedávání dětí s učitelkami. Oba zástupci ZŠ (pro 1. i 2.st.) se naopak shodují, že nejčastěji využívají formu komunikace nepřímé. Jak uvedli je to skrze záznamy v žákovské knížce. Tento výsledek není nijak překvapivý, protože podle výzkumu Šedřové a Čiháčka (in Rabušicová a kol., 2004)

patří právě komunikace skrze záznamy v žákovské knížce mezi pět nejčastěji využívaných komunikačních platforem na našich školách (viz. teoretická část práce, kapitola 4.1 Komunikační příležitosti, str. 24). Všichni oslovení považují možnosti spolupráce za dostatečné. Tato svá tvrzení při jednotlivých rozhovorech zástupci škol dokládali vyjmenováním všech možností, které školy rodičům ke spolupráci nabízí (přehled viz. tabulka č.1, str. 30 a tabulka č.2, str.31). Třídní učitelka z druhého stupně při rozhovoru uvedla, že každý z rodičů má možnost si z široké nabídky různých variant spolupráce vybrat tu, která mu bude nejvíce vyhovovat – to považuji za velmi důležité a výstižné. Popřípadě rodiče mohou, jak uvedla, samozřejmě zvolit variant a možností několik, protože to škola a ona jako třídní učitelka, přivítají. Dále dodala, že existuje jisté procento rodičů, kteří na žádné výzvy ke spolupráci nereagují a bohužel se to ve většině případů podle jejích slov týká žáků s kázeňskými přestupky a „nevalnými“ studijními výsledky. Na 1.st.ZŠ paní učitelka tato slova podpořila. V MŠ je to podle slov paní ředitelky pouze záležitostí chování dítěte, protože jak již bylo uvedeno výše (str. 33), v MŠ se děti podle znalostí nehodnotí. Tato slova podporují myšlenku a byla to i jedna z otázek šetření, zda studijní výsledky a chování žáka ve škole mohou ovlivnit zájem rodičů o spolupráci se školou. Výsledky v tabulce č.4 na str.31 ukazují, že komunikační bariéry při vzájemné komunikaci existují. Dotazovaní učitelé mezi komunikační bariéry mimo výše uvedenou neochotu rodičů neprospívajících a kázeňsky problémových žáků spolupracovat zařadili dále pracovní zaneprázdnění a časovou vytíženost rodičů, dopolední pořádání společných akcí (rodiče jsou zpravidla v práci) a vzájemné nepochopení si s rodiči. I zde se lze opřít o teoretické poznatky, které jsou uvedeny v první teoretické části práce (kapitola 4.2 Komunikační bariéry, str. 25-26). Sami učitelé jako jeden z kroků vedoucí k odstranění komunikačních bariér uvádí neustálé opakování významu vzájemné spolupráce a komunikace rodičům tzn. osvětu, která jim ukáže jak velký význam má tato činnost pro ně samotné a především pro jejich děti. Toto dokazují i společné cíle školy a rodiny v kapitole 1.3 Škola, rodina a jejich cíle v teoretické části práce na str. 9, které si obě strany musí uvědomovat a neustále na ně myslet.

7 Kvantitativní šetření

Cílem kvantitativního šetření je popsat problematiku vzájemné spolupráce a komunikace na jednotlivých typech škol a to konkrétně v mateřských školách a na 1. a 2.stupni základních škol. Zaměřím se na pohled učitelů vyučujících na těchto školách a rodiče žáků, kteří tyto školy navštěvují.

7.1 Metoda kvantitativního šetření

Jako způsob získání dat v kvantitativním šetření jsem zvolila **metodu dotazníků**. **Dotazníky jsou vypracovány na základě poznatků z výše uvedeného kvalitativního šetření (body 6 až 6.3 str. 27 – 34)**. Struktura dotazníků je rozdělena do dvou tematicky zaměřených oblastí:

- **Jaké jsou vzájemné komunikační příležitosti a možnosti spolupráce školy a rodiny** (možnosti a jejich úroveň).
- **Existence komunikačních bariér a jejich možné příčiny** (studijní výsledky a chování žáka).

V dotaznících jsou otázky uzavřené (škálové, výběrové, výčtové a dichotomické) a jedna otázka otevřená. U dvou otázek mají možnost dotazovaní rodiče uvést doplňující údaje a v případě šetřených učitelů je tato možnost u jedné z otázek. Dotazník viz. příloha č. 1 a č. 2.

7.2 Výběr výzkumného vzorku

Dotazníky byly distribuovány ve 3 mateřských školách a ve 2 Základních školách ve Strakonících. Dotazníky jsem vyhotovila ve dvou variantách, zvlášť pro učitele a zvlášť pro rodiče. Dotazník pro učitele obsahuje 11 otázek a dotazník pro rodiče 14 (viz příloha). Dotazníky byly zcela anonymní s uvedením, o který typ školy se jedná. Dotazníky byly rozdány 60 rodičům a 30 učitelům. Učitelům jsem dotazníky předala osobně a s jejich pomocí byly skrze děti distribuovány dotazníky rodičům. Distribuci a návratnost ukazují následující tabulky č. 6 a č. 7:

rodiče – dotazníky	distribučováno	Vráceno
MŠ	20	17
1.st.ZŠ	20	13
2.st.ZŠ	20	8
	60	38
celkem	100%	63,30%

Tabulka č. 6

učitelé - dotazníky	distribučováno	Vráceno
MŠ	10	10
1.st.ZŠ	10	9
2.st.ZŠ	10	8
	30	27
celkem	100%	90%

Tabulka č. 7

Tabulka č. 6 ukazuje, že rodičům bylo celkem předáno 60 dotazníků a návratnost byla 38 dotazníků (tj. 63,3%). Tabulka č. 7 ukazuje, že učitelům bylo celkem rozdáno 30 dotazníků a návratnost byla 27 dotazníků (tj. 90%).

7.3 Popis zpracování výsledků

Dotazníky jsem vyhodnocovala zvlášť pro rodiče a zvlášť pro učitele. Všechny odpovědi jsem posuzovala odděleně podle typů jednotlivých škol, na kterých probíhalo šetření.

7.4 Výsledky kvalitativního šetření

Dotazník pro rodiče

- ✓ Výsledky šetření u 1. a 2. otázky tzn. kdo se zapojil do šetření a z jakého typu školy je vrácený dotazník.

respondenti	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	100%
otec	0	0%	2	15,4%	0	0%	2	5,3%
matka	17	100%	11	84,6%	8	100%	36	94,7%
jiný příbuzný	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
celkem	17	100%	13	100%	8	100%	38	100%

Tabulka č. 8

Z mého šetření vyplývá a ukazuje to tabulka č.8, že z celkového počtu respondentů se do šetření zapojilo 36 matek (tj. 94,7 %), 2 otcové (tj. 5,3 %) a žádný jiný příbuzný

(tj. 0 %). Znázornění počtu respondentů podle jednotlivých typů škol ukazuje výsledky odpovědí na otázku č. 2, kde zjišťuji jaký typ školy žáci/děti navštěvují. MŠ navštěvuje 17 dětí dotazovaných rodičů, 1.st.ZŠ 13 žáků a 2.st.ZŠ 8 žáků.

Nyní se zaměřím na konkrétní okruhy šetření a jejich výsledky.

- **Jaké jsou vzájemné komunikační příležitosti a možnosti spolupráce školy a rodiny** (možnosti a jejich úroveň).

Otázky, které v dotazníku pro rodiče náleží k tomuto okruhu šetření, jsou **5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 a 14.**

- ✓ **V otázce č. 5 mne zajímal způsob, kterým je rodičům ze strany školy nejčastěji nabízena spolupráce.**

nejčastější způsob nabízené spolupráce	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%
třídní schůzky			4	30,3%	2	25%
konzultační hodiny			1	7,7%		
vzkazy a záznamy v žákovské knížce			8	62%	4	50%
každodenní komunikace	16	93,7%				
třídní nástěnka						
www. stránky tříd						
telefonicky						
e-mailem						
zprostředkovaně skrze dítě	1	6,3%			2	25%
žádným						

Tabulka č. 9

V MŠ jako nejčastější způsob nabízené spolupráce rodiče uvedli každodenní komunikaci. Tuto možnost uvedlo **16 rodičů (93,7%)** a **1 rodič** uvedl možnost **zprostředkovaně skrze dítě (6,3%)**. Na **1st.ZŠ** se jako nejčastější nabízená možnost **ukázaly vzkazy a záznamy v žákovské knížce.** Celkem ji označilo **8 rodičů (62%),** následují **třídní schůzky,** které vybrali **4 rodiče (30,3%).** Poslední možností, která byla rodiči žáků z 1. st. ZŠ označena, jsou **konzultační hodiny,** které uvedl **1 rodič (7,7%).** Na **2.st.ZŠ** celkem **4 rodiče (50%)** vybrali variantu **vzkazy a záznamy v žákovské knížce,** **2 rodiče** uvedli **třídní schůzky (25%)** a **2** označili **zprostředkovaně skrze dítě (25%).** Jiné možnosti nebyly rodiči jako nejčastěji nabízené označeny. **Při hodnocení**

této otázky je nutno brát v úvahu, že v MŠ mají rodiče každodenní možnost komunikace s učitelkou a to při předávání/vyzvedávání dětí. A stejně důležité je brát v úvahu, že v MŠ se žákovské knížky nepoužívají. Proto nelze hodnotit celkově všechny typy škol. Vše ukazuje tabulka č. 9.

✓ V otázce č. 6 zjišťuji, jakým způsobem sami rodiče nabízejí spolupráci.

způsob	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	100%
telefon	1	5,6%	3	23%	3	37,5%	7	18,4%
e-mail	0	0%	1	7,7%	1	12,5%	2	5,3%
osobní kontakt	16	94,4%	9	69,3%	4	50%	29	76,3%
zprostředkovaně skrze dítě	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 10

Tabulka č. 10 ukazuje výsledky vyplývající z odpovědí na otázku č.6. Na všech typech škol rodiče jako nejčastější způsob, kterým nabízejí spolupráci škole/učitelu uvedli osobním kontaktem celkem 29 rodičů (76,3%). Jako druhou možnost uvedli telefonicky 7 rodičů (18,4%). E-mail 2 dotazování (5,3%). Nikdo neuváděl možnost zprostředkovaně skrze dítě. V přehledu jsou rozlišeny i jednotlivé stupně škol, kde je vidět že v MŠ je nejčastěji rodiči volen osobní kontakt 16 (94,4%) a telefon 1 (5,6%). Ostatní možnosti neuváděli. Na 1.st.ZŠ kromě varianty zprostředkovaně označili rodiče osobní kontakt 9 (69,3%), dále telefon 3 (23%) a e-mail 1 (7,7%). Na 2.st.ZŠ možnost zprostředkovaně skrze dítě také rodiče nevyužívají. Uvedli osobní kontakt 4 (50%), telefon 3 (37,5%) a e-mail 1 (12,5%).

✓ V otázce č.7 zjišťuji jak často rodiče komunikují s učitelem/kou.

četnost komunikace s učitelem/kou	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	100%
denně	16	94,4%	0	0%	0	0%	16	42,0%
pouze v případě problému	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	2,6%
pouze v případě předání info.	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	2,6%
v jiném časovém horizontu	1	5,6%	13	100%	6	75%	20	52,8%

Tabulka č. 11

Otázka č. 7 (tab. č. 11) ukazuje, jak často rodiče komunikují s učitelem/kou. Při celkovém hodnocení této otázky byla jako nejčastější z možností všemi rodiči zvolena možnost v jiném časovém horizontu. Z nabízených možností rodiče v MŠ vybrali každodenní komunikaci, uvádí ji 16 rodičů (94,4%) a 1 rodič (5,6%) označil variantu v jiném časovém horizontu. Shodně odpověděli všichni dotazovaní na 1.st.ZŠ, kdy všech 13 uvedlo možnost v jiném časovém horizontu. Na 2.st.ZŠ 1 rodič (12,5%) označil pouze v případě vzniklého problému. Ve stejném poměru byla rodiči označena možnost pouze v případě nutnosti předání informace tzn. 1 rodič (12,5%), 6 rodičů (75%) označilo možnost v jiném časovém horizontu. Také při tomto hodnocení otázky je nutné brát v úvahu, že v MŠ existují každodenní příležitosti ke komunikaci rodičů a učitelů.

- ✓ V otázce č. 8 se zabývám reakcí rodičů na výzvy a podněty ke spolupráci ze strany učitelů.

reagujete na výzvy učitele ke společnému setkání	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano, pravidelně	17	100%	13	100%	5	62,5%	35	92,1%
nepravidelně	0	0%	0	0%	3	37,5%	3	7,9%
ne, nikdy	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
žádné podněty nedostávám	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 12

V celkovém hodnocení otázky č. 8 (tab. č. 12) je vidět, že 35 rodičů (92,1%) reaguje na výzvy učitele ke spolupráci ano, pravidelně a pouze 3 dotazovaní (7,9%) uvedli možnost nepravidelně. Pokud se podíváme na údaje uvedené rodiči z pohledu jednotlivých typů škol, tak v MŠ a na 1.st.ZŠ všichni dotazovaní uvedli možnost ano, pravidelně tzn. v MŠ 17 rodičů (100%) a na 1.st.ZŠ 13 rodičů (100%). Na 2.st.ZŠ 3 rodiče (37,5%) uvedli nepravidelně a 5 (62,5%) ano, pravidelně.

- ✓ V otázce č. 9 mne zajímaly reakce učitelů na návrhy ke spolupráci, které vycházejí z iniciativy rodičů.

Jak reaguje učitel na podněty rodičů k setkání	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano, vždy	8	47%	4	31%	2	25%	15	39,5%
nepravidelně	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	2,6%
ne, nikdy	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
žádné podněty nevznáším	9	53%	9	69%	5	63%	22	57,9%

Tabulka č. 13

V tabulce č. 13 je vidět, že **více než polovina dotazovaných rodičů 22 (57,9%) žádné návrhy ke vzájemné spolupráci směrem k učitelům nevznáší. 15 rodičů (39,5%) uvedlo ano, vždy učitel na návrhy reaguje a pouze 1 rodič (2,6%) označil nepravidelně. Nabízenou variantu ne, nikdy nikdo nevedl. V MŠ možnost ano, vždy označilo 8 rodičů (47%) a možnost, že žádné podněty nevznáší 9 rodičů (53%), tuto možnost na 1.st.ZŠ vybralo 9 rodičů (69%) a ano, vždy 4 (31%). Na 2.st.ZŠ se objevila jako jedna z odpovědí možnost nepravidelně, kterou označil 1 rodič (12,5%). 5 rodičů (63%) uvedlo, žádné podněty nevznáším a 2 (25%) ano, vždy.**

- ✓ V otázce č. 10 se ptám rodičů, zda se někdy účastnili některé z uvedených aktivit, které organizuje škola

název aktivity pořádané školou	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
návštěva třídy v rámci adaptace na nové prostředí	12	70,5%	6	46%	0	0%	18	47,4%
Den otevřených dveří ve škole	0	0%	8	61,5%	3	37,5%	14	36,8%
spolupráce s ŠPC	0	0%	2	15,4%	2	25%	4	10,5%
tvořivá dílna rodičů a dětí	6	35,3%	0	0%	0	0%	6	15,8%
společné neformální setkání rodičů, dětí a učitele	17	100%	0	0%	0	0%	17	44,7%

Tabulka č. 14

Při vyplňování odpovědí na tuto otázku měli rodiče možnost vybrat více odpovědí. Celkový pohled na odpovědi otázky č. 10 (tab. č. 14) ukazuje, že jako nejčastěji využívaná aktivita je návštěva třídy v rámci adaptace dítěte na nové prostředí uvedlo ji 18 rodičů (47,4%), dále 17 rodičů (44,7%) označilo neformální setkání, 14 rodičů (36,8%) Den otevřených dveří, 6 rodičů (15,8%) tvořivou dílnu a 4 rodiče (10,5%) spolupráci se ŠPC. Při hodnocení výsledků jednotlivých typů škol je nutno zohlednit za a) nabídku školy tzn. zda např. MŠ organizuje Den otevřených dveří a za b) věk a zkušenosti dětí, kdy např. návštěva rodičů ve třídě v rámci adaptace žáka na nové prostředí na 2.st.ZŠ by působila velmi zvláště a to právě s ohledem na věk a zkušenosti dítěte. Pohled na jednotlivé stupně škol ukazuje, že v MŠ nejvíce rodičů 17 (100% tj. všichni dotazovaní na tomto stupni školy) uvedlo, že se zúčastnili společného neformálního setkání. 12 rodičů (70,5%) využilo možnosti navštívit třídu v rámci adaptace dítěte a 6 rodičů (35,3%) tvořivou dílnu. Na 1.st.ZŠ se nejvíce rodičů účastnilo Dne otevřených dveří 8 (61,5%), 6 rodičů (46%) návštěvy třídy v rámci adaptace dítěte a 2 rodiče (15,4%) využili možnosti spolupráce se ŠPC. Na 2.st.ZŠ se ukázalo, že z celkového počtu 8 rodičů, kteří odevzdali vyplněné dotazníky na tuto otázku odpovědělo pouze 5. 3 z odpovídajících rodičů uvedli účast na Dni otevřených dveří (37,5%) a 2 rodiče (25%) spolupracují nebo spolupracovali se ŠPC.

- ✓ V otázce č. 11 zjišťuji, jak hodnotí rodiče nabízené příležitosti ke spolupráci se školou. Rodiče měli možnost své tvrzení doložit konkrétním zážitkem.

Jaké jsou podle Vás příležitosti ke spolupráci	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
výborné	17	100%	11	84,6%	6	75%	34	89,5%
dostačující	0	0%	2	15,4%	2	25%	4	10,5%
nedostačující	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 15

Rodiče v otázce č. 11 (tab. č. 15) hodnotili úroveň nabízených příležitostí ke spolupráci ze strany školy. Celkem 34 rodičů (89,5%) je označilo jako výborné, 4 (10,5%) jako dostačující a možnost nedostačující neuvedl nikdo. Pohled na jednotlivé typy škol ukázal, že v MŠ všichni rodiče označili možnost výborné, tzn.

17 rodičů (100%). Na 1.st.ZŠ převážná většina rodičů 11 (84,6%) ze 13 odpovídajících vybrala také možnost výborné. 2 rodiče (15,4%) je považují za dostačující a za nedostačující je nikdo nepovažuje, protože tuto možnost nikdo neoznačil. Na 2.st. ZŠ je situace velmi podobná té z 1.st.ZŠ. 6 rodičů (75%) z 8 odpovídajících uvedlo, že jsou výborné. 2 rodiče (25%) je považuje za dostačující a za nedostatečné nikdo z dotazovaných.

U otázky č. 11 měli možnost **rodiče své tvrzení doložit konkrétním zážitkem. Z 38 odpovědí byla tato doplňující otázka vyplněna pouze ve 4 případech. 3 odpovědi jsou z MŠ a 1 z 1.st.ZŠ.** Rodiče žáků 2.st.ZŠ tuto možnost nevyužili. **V MŠ rodiče uvedli vstřícnost učitelky, ochotu rodiče vyslechnout a každodenní setkání. Rodič z 1.st.ZŠ uvedl, že paní učitelka se snaží rodičům, kteří jsou časově zaneprázdnění vyjít vstříc a to způsobem komunikace po telefonu nebo e-mailu.**

✓ V otázce č. 14 měli rodiče prostor vyjádřit své návrhy a nápady na vylepšení vzájemné spolupráce a komunikace se školou.

Z celkového počtu 38 vyplněných dotazníků byla otázka č. 14 vyplněna 6 rodiči. Odpovídalo 5 rodičů jejichž děti navštěvují MŠ a 1 rodič žáka z 2.stupně ZŠ. 4 rodiče uvedli, že jsou spokojeni a není potřeba nic měnit. Tito 4 odpovídající jsou rodiči žáků z MŠ. 1 rodič z MŠ uvedl, že by přivítal komunikaci pomocí mobilního telefonu. 1 rodič z 2.st.ZŠ napsal, že by přivítal možnost být o výsledcích a výkonech svého potomka informován e-mailem nebo telefonicky.

➤ Existence komunikačních bariér a jejich možné příčiny (studijní výsledky a chování žáka).

Otázky, které v dotazníku pro rodiče náleží k tomuto okruhu šetření, jsou **3, 4, 12 a 13.**

- ✓ V otázce č. 3 zjišťuji, do jaké skupiny žáků z hlediska studijních výsledků rodiče řadí svého syna/dceru.

zařazení žáka dle studijních výsledků	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
výborný	17	100%	10	77%	2	25%	29	76,3%
velmi úspěšný	0	0%	2	15,4%	2	25%	4	10,5%
úspěšný	0	0%	1	7,6%	4	50%	5	13,2%
neúspěšný	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 16

Z 38 odpovídajících rodičů 29 (76,3%) odpovědělo, že jejich syn/dcera patří mezi výborné žáky. 4 rodiče (10,5%) uvedli, že je velmi úspěšný a 5 rodičů (13,2%) je zařadilo mezi úspěšné. Možnost neúspěšný nebyla vybrána nikým. Jsem si vědoma, že tato otázka se vyloženě netýká MŠ, protože v MŠ se děti podle studijních výsledků nehodnotí. Toto lze vyčíst i z odpovědí rodičů dětí z MŠ (tab. č. 16), kdy všichni shodně označili možnost výborný tzn. 17 rodičů (100%). Na 1.st.ZŠ 10 rodičů (77%) řadí svého potomka k výborným žákům, 2 rodiče (15,4%) k velmi úspěšným a 1 rodič (7,6%) k úspěšným. Na 2.st.ZŠ 2 rodiče (25%) vidí svého potomka jako výborného žáka, 2 rodiče (25%) jako velmi úspěšného a 4 rodiče (50%) je považují za úspěšné.

- ✓ V otázce č. 4 zjišťuji do jaké skupiny žáků řadí rodiče svého syna/dceru z hlediska chování ve škole.

zařazení žáka z hlediska chování	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
problémové	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	2,6%
bez větších problémů	2	12%	3	23%	2	25%	7	18,4%
bezproblémové	15	88%	10	77%	5	62,5%	30	79%

Tabulka č. 17

Celkové hodnocení otázky č. 4 (tab. č.17) ukazuje, že **většina z rodičů**, kteří se šetření zúčastnili, **považuje svého syna/dceru za bezproblémového žáka tzn. 30 rodičů (79%)**. **7 rodičů (18,4%)** je řadí do skupiny žáků **bez větších problémů**. A pouze **1 rodič (2,6%)** uvedl, že jeho syn/dcera jsou v kategorii **problémové dítě**. V MŠ bylo **označeno 15 odpovědí (88%) bezproblémové** a **2 odpovědi (12%) jako bez větších problémů**. Na **1.st.ZŠ uvedlo 10 rodičů (77%)**, že jejich potomek je **bezproblémový** a **3 rodiče (23%)**, že jsou **bez větších problémů**. Na **2.st.ZŠ do kategorie bezproblémových rodiče uvedli 5 odpovědí (62,5%)**, **2 rodiče (25%)** označili odpověď **bez větších problémů** a **1 z rodičů (12,5%)** své dítě vidí jako **problémové**.

✓ V otázce č. 12 zkoumám, zda rodiče ovlivňují školní výkony/chování jejich dětí při vzájemné spolupráci se školou .

vliv školních výkonů/chování žáka na spolupráci	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
spíše ano	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
spíše ne	0	0%	3	23%	3	37,5%	6	15,8%
ne	17	100%	10	77%	5	62,5%	32	84,2%

Tabulka č. 18

Výsledky odpovědí na otázku č. 12 jsou následující: **32 rodičů (84,2%)** z celkového počtu 38 (100%) odpovídajících rodičů uvedlo, že **výkony ani chování jejich syna/dcery neovlivňují jejich spolupráci se školou**. **6 rodičů (15,8%)** uvedlo možnost, že **spíše ne**. V MŠ všech **17 rodičů (100%) žádný vliv na spolupráci nezaznamenali**. Na **1 st.ZŠ 10 rodičů (77%)** uvedlo odpověď **ne** a **3 rodiče (23%) spíše ne**. U rodičů **2.st.ZŠ** byly rovněž vybrány pouze odpovědi **ne** a **spíše ne**. **5 rodičů (62,5%) označilo ne** a **3 rodiče (37,5%) označili spíše ne**.

- ✓ V otázce č.13 zjišťuji, zda se rodiče domnívají, že existují nějaké bariéry vzájemné spolupráci a komunikaci mezi nimi a školou/učitelem. Rodiče, kteří na tuto otázku odpověděli ANO měli možnost uvést jaké.

existence bariér	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano	0	0%	0	0%	1	12%	1	2,6%
ne	17	100%	13	100%	7	88%	37	97,4%

Tabulka č. 19

Na otázku č. 13 týkající se existence komunikačních bariér mezi rodiči a školou/učíteli odpovědělo 37 rodičů (97,4%), že neexistují. Při pohledu do tabulky č. 19 lze zjistit, že v MŠ se shodli všichni dotazovaní rodiče tzn. 17 rodičů (100%), že neexistují. Na 1.st.ZŠ je se tato situace opakuje tzn.13 rodičů (100%) odpovědělo ne. Na 2.st.ZŠ 7 rodičů (88%) také žádné bariéry nevidí a pouze 1 rodič (12%) označil možnost ano a tím připustil existenci vzájemných komunikačních bariér. Tento rodič měl tedy možnost uvést v doplňující otázce jaké bariéry dle jeho názoru mezi ním a školou/učitelem existují. Bohužel tuto možnost nevyužil.

Dotazník pro učitele

- ✓ Otázka č.1 zjišťuje z jaký typ školy zastupuje vyučující, který se zapojil do šetření .

Odpověď na tuto otázku znázorňuje tabulka č. 7 na str. 36. V MŠ se zapojilo do šetření 10 učitelek, na 1.st.ZŠ 9 a na 2.st.ZŠ 8.

Nyní se zaměřím na konkrétní okruhy šetření a jejich výsledky.

- Jaké jsou vzájemné komunikační příležitosti a možnosti spolupráce školy a rodiny (možnosti a jejich úroveň).

Otázky, které v dotazníku pro učitele náležejí k tomuto okruhu šetření, jsou 2,3,4,5,6,7 a 11.

✓ V otázce č. 2 zjišťuji, jakým nejčastějším způsobem učitelé nabízejí rodičům spolupráci.

nejčastější způsob nabízené spolupráce	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%
třídní schůzky			4	44,4%	1	12,5%
konzultační hodiny			1	11,2%	3	37,5%
vzkazy a záznamy v žákovské knížce			4	44,4%	4	50%
každodenní komunikace	10	100%				
třídní nástěnka						
www. stránky tříd						
telefonicky						
e-mailem						
zprostředkovaně skrze dítě						
žádným						

Tabulka č. 20

Odpovědi na otázku č. 2 ukazuje tabulka č. 20. V MŠ označilo všech 10 učitelek (100% z celkového počtu 10 šetřených na této škole) jako nejčastěji nabízenou každodenní komunikaci s rodiči. Na 1.st. ZŠ uvedli 4 vyučující (44,4% ze všech 9 dotazovaných na tomto stupni školy) třídní schůzky, shodná čísla ukazují vzkazy a záznamy v žákovské knížce tzn. 4 učitelé (44,4%). 1 vyučující (11,2%) uvedl, že jako nejčastěji nabízenou možnost spolupráce s rodiči využívá konzultační hodiny. Na 2.st.ZŠ 4 učitelé (50%) uvedli vzkazy a záznamy v žákovské knížce, třídní schůzky nejčastěji rodičům nabízí 1 učitel (12,5%) a konzultační hodiny 3 učitelé (37,5%). Při hodnocení této otázky pro učitele je nutno brát v úvahu stejně jako při hodnocení stejné otázky v dotazníku pro rodiče (otázka. č. 5, tab. 9, str. 37-38), že v MŠ mají rodiče každodenní možnost komunikace s učitelkou a to při předávání/ vyzvedávání dětí. A stejně důležité je brát v úvahu, že v MŠ se žákovské knížky nepoužívají. Proto nelze hodnotit celkově všechny typy škol.

✓ V otázce č. 3 mne zajímala zkušenost učitelů s rodiči a to z pohledu reakce rodičů na učitelovi výzvy ke spolupráci

reagují rodiče na Vaše výzvy	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano, pravidelně	8	80%	7	77,8%	4	50%	19	70,4%
nepřavidelně	2	20%	2	22,2%	4	50%	8	29,6%
ne, nikdy.	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 21

Podle výsledků odpovědí na otázku č.3 (tab. č. 21, str. 46) **jsou zkušenosti učitelů s reakcí rodičů na výzvy ke spolupráci jsou v celkovém pohledu velmi pozitivní. 19 učitelů (70,4%) uvedlo, že rodiče reagují pravidelně a pouze 8 učitelů (29,6%) zvolilo možnost nepravidelně.** Možnost, že by rodiče nereagovali nikdy neoznačil nikdo. Pohled na jednotlivé typy škol ukazuje, že **v MŠ a na 1.st.ZŠ převažuje odpověď ano, pravidelně. V MŠ ji uvedlo 8 učitelů tj.80%, a na 1.st.ZŠ 7 učitelů tj. 77,8%.** Variantu, že **rodiče reagují nepravidelně**, uvedli shodně na těchto stupních škol 2 učitelé tzn. **2 z MŠ (20% z odpovídajících v MŠ) a 2 z 1st.ZŠ (22,2% odpovídajících na 1.st.ZŠ).** **Na 2.st.ZŠ jsou možnosti ano, pravidelně a nepravidelně označeny ve stejném poměru tzn. obě možnosti označili 4 učitelé (50% z celkového počtu odpovídajících na tomto typu školy).**

✓ **V otázce č. 4 zjišťuji, jakým způsobem rodiče učitelům nabízí možnosti ke spolupráci.**

způsob nabídky spolupráce	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
telefonicky	0	0%	1	11%	2	25%	3	11%
e-mailem	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
osobně	10	100%	8	89%	5	62,5%	23	85,2%
zprostředkovaně	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	3,8%

Tabulka č. 22

V celkovém shrnutí výsledků odpovědí učitelů na otázku č. 4 je **nejčastěji uvedena možnost osobně**, celkem ji označilo **23 učitelů (85,2%)**. Jako druhý nejčastější způsob, kterým rodiče vyzývají učitele ke spolupráci je uvedeno **telefonicky**, tuto možnost zvolili **3 učitelé (11%)**. Variantu **zprostředkovaně uvedl 1 učitel (3,8%)** a **e-mailem** neoznačil **nikdo**. Při pohledu na jednotlivé stupně škol zjistíme, že v **MŠ všech 10 učitelů (100%) uvedlo osobně. Na 1.st.ZŠ 8 učitelů (89%) také uvedlo osobně a 1 učitel (11%) telefonicky. Na 2.st.ZŠ je 5 učitelů (62,5%) označena varianta osobně, 2 učitelé (25%) telefonicky a 1 učitel (12,5%) uvedl, že zprostředkovaně.**

✓ V otázce č. 5 jsem se učitelů ptala, jak reagují na podněty rodičů ke vzájemné spolupráci.

jak reagujete na nabídky rodičů ke spolupráci	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano, pravidelně	10	100%	9	100%	8	100%	27	100%
nepravidelně	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
ne, nikdy	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
žádné podněty od rodičů nedostávám	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 23

Výsledky v tabulce č. 23 ukazují, že všichni dotazovaní učitelé zvolili možnost ano, pravidelně tzn. všichni pravidelně reagují na podněty rodičů ke spolupráci.

✓ V otázce č. 6 zkoumám, jaké jsou školami nabízeny další možnosti spolupráce.

aktivity nabízené školou	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
návštěva třídy v rámci adaptace	10	100%	9	100%	0	0%	19	70,4%
Den otevřených dveří ve škole	0	0%	9	100%	8	100%	17	63%
spolupráce s ŠPC	4	0%	9	100%	8	100%	21	78%
tvořivá dílna rodičů a dětí	10	0%	0	0%	0	0%	10	37%
neformální setkání rodičů, dětí a učitele	10	100%	0	0%	0	0%	10	37%

Tabulka č. 24

Při výběru odpovědí u této otázky (č. 6) měli učitelé možnost označit více možností. Z tabulky lze vyčíst, že **21 učitelů** (78%) z celkového počtu 27 odpovídajících uvedlo, že rodiče mohou spolupracovat se ŠPC. Možnost návštěvy třídy v rámci adaptace uvedlo celkem **19 učitelů** (70,4%), dále **17 učitelů** (63%) uvedlo Den otevřených dveří, **10 učitelů** (37%) tvořivou dílnu a stejně tak **10 učitelů** (37%) uvedlo

neformální setkání. Výsledky jsou rozděleny na jednotlivé typy škol, kde se ukázalo, že v žádné šetřené MŠ neorganizují Den otevřených dveří. Tvořivé dílny a neformální setkání naopak nenabízí ani 1.st.ZŠ ani 2.st.ZŠ šetřených škol. Možnost navštívit třídu v rámci adaptace dítěte nabízí pouze v MŠ a na 1.st.ZŠ, na 2.st.ZŠ učitelé tuto možnost nenabízí, tento výsledek koresponduje s výsledky stejné otázky pro rodiče (str. 40-41, tabulka č.14).

✓ Pomocí otázky č.7 jsem zjišťovala za jaké považují učitelé nabízené příležitosti ke vzájemné spolupráci.

příležitosti ke spolupráci jsou	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
výborné	8	80%	7	77,7%	3	37,5%	18	66,6%
dostačující	2	20%	2	22,3%	5	62,5%	9	33,4%
nedostačující	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabulka č. 25

18 učitelů (66,6%) ze všech odpovídajících považuje nabízené příležitosti ke spolupráci s rodiči za výborné a 9 (34,4%) za dostačující. Jako nedostačující je nevidí nikdo z dotazovaných. V MŠ a na 1.st.ZŠ převažují odpovědi výborné tzn. 8 učitelů (80%) z MŠ volilo možnost výborné a 2 (20%) dostačující a na 1.st.ZŠ variantu výborné označilo 7 učitelů (77,7%) a 2 učitelé (22,3%) označili možnost dostačující. Na 2.st.ZŠ zvítězila u učitelů možnost dostačující, kterou zvolilo 5 učitelů (62,5%). 3 učitelé (37,5%) považují příležitosti ke spolupráci na 2.st.ZŠ jako výborné.

✓ V otázce jedenácté zjišťuji jaké možnosti učitelé vidí jako prostředky pro zlepšení vzájemné komunikace.

Z 27 vyplněných dotazníků tzn. z 27 učitelů tuto otázku vyplnili pouze 4 učitelé. Z MŠ neodpověděl žádný učitel. Z 1.st.ZŠ odpověděli 2 učitelé a z 2.st.ZŠ také 2. Nejčastěji v této doplňující otázce uvedli učitelé, kteří na ni odpověděli využívání moderních komunikačních prostředků. Byli to celkem 3 učitelé (2 z 1st.ZŠ a 1

z 2.st.ZŠ). Další návrh, který byl uveden učitelem z 2st.ZŠ, je **angažovat samotné žáky a připojil ještě možnost osvěty tzn. vysvětlovat rodičům jaký má společná spolupráce význam.**

- **Existence komunikačních bariér a jejich možné příčiny** (studijní výsledky a chování žáka).

Otázky, které v dotazníku pro učitele náleží k tomuto okruhu šetření, jsou **8, 9 a 10.**

- ✓ **V otázce č. 8 zjišťuji, zda se učitelé domnívají, že zájem rodičů o společnou komunikaci ovlivňuje školní výkony žáka.**

ovlivňují výkony žáka spolupráci	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
spíše ano	0	0%	0	0%	1	12,5%	1	3,7%
spíše ne	0	0%	4	44,5%	3	37,5%	7	26%
ne	10	100%	5	55,5%	4	50%	19	70,3%

Tabulka č. 26

Z celkového hodnocení výsledků otázky č. 8 vyplývá, že 19 učitelů (70,3%) se domnívá, že studijní výsledky neovlivňují zájem rodičů o spolupráci. 7 učitelů (26%) zvolilo variantu spíše ne a pouze 1 učitel (3,7%) označil spíše ano. Nikdo z vyučujících se podle tabulky č. 26 nedomnívá, že by spolupráci rodičů a učitelů ovlivňovaly školní výkony žáka. Při pohledu na jednotlivé typy škol tabulka č. 26 ukazuje, že na 2.st.ZŠ se 1 učitel (12,5%) domnívá, že výkony žáka spíše ovlivňují vztah rodičů ke škole, 3 učitelé (37,5%) se uvedli, že spíše neovlivňují a 4 učitelé (50%) říkají, že neovlivňují. Na 1.st.ZŠ 4 učitelé (44,5%) odpověděli, že spíše neovlivňují a 5 učitelů (55,5%) jednoznačně odpovědělo ne tzn. výkony zájem neovlivňují. V MŠ se všechny odpovědi shodují tzn. 10 učitelů (100%) odpovědělo ne – neovlivňují.

- ✓ V otázce č. 9 se ptám, zda se učitelé domnívají, že zájem o společnou spolupráci ovlivňuje chování žáka/žákyně ve škole.

ovlivňuje chování žáka spolupráci	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
spíše ano	2	20%	1	11,1%	2	25%	5	18,5%
spíše ne	3	30%	3	33,4%	3	37,5%	9	33,3%
ne	5	50%	5	55,5%	3	37,5%	13	48,2%

Tabulka č. 27

V celkovém hodnocení odpovědí na otázku č. 9 se téměř polovina dotazovaných učitelů domnívá, že chování nemá vliv na zájem rodičů o spolupráci, tzn. 13 učitelů (48,2%) uvedlo možnost **ne**, 9 učitelů (33,3%) se domnívá, že **spíše neovlivňuje** a pouze 5 učitelů (18,5%) se domnívá, že **spíše ano**. Variantu **ano ovlivňuje**, nikdo z učitelů neoznačil. V MŠ 2 učitelé (20%) uvedli, že **spíše ano** ovlivňuje. 3 učitelé (30%) se domnívají, že **spíše neovlivňuje** a 5 učitelů (50%) označilo možnost **ne** tzn. domnívají se, že **neovlivňují**. Na 1.st.ZŠ 1 učitel (11,1%) uvedl možnost **spíše ano**, 3 učitelé (33,4%) **spíše ne** a 5 učitelů (55,5%) se domnívá, že **vůbec neovlivňují**. Na 2.st.ZŠ se shodně učitelé domnívají, že **spíše ne** a **ne** a to vždy 3 učitelé (37,5%), pouze 2 učitelé (25%) uvedli možnost **spíše ano**.

- ✓ V otázce č. 10 se ptám na existenci komunikačních bariér ve vzájemné spolupráci školy/učitele a rodiny. Učitelé měli možnost uvést jaké, pokud odpověděli **ano**.

existence bariér	MŠ	%	1.st.ZŠ	%	2.st.ZŠ	%	celkem	%
ano	2	20%	3	33,3%	2	25%	7	26%
ne	8	80%	6	66,7%	6	75%	20	74%

Tabulka č. 28

V celkovém hodnocení připustilo existenci komunikačních bariér celkem 7 učitelů (7,5%) ostatní tj. 25 učitelů (92,5%) uvádí, že neexistují. V tabulce č. 28 (str. 51) je vidět, že 2 učitelé (25%) na 2.st.ZŠ existenci komunikačních bariér zaznamenali a stejně i 2 učitelé (20%) v MŠ. Na 1.st.ZŠ možnost ano existují, připustili 3 učitelé (33,3%).

Na doplňující otázku odpověděli 4 učitelé. Jeden z učitelů uvedl, že by stát měl finančně zajistit možnosti využívat moderní komunikační prostředky, jako jsou mobilní telefony a e-maily. Z odpovědí dále vyplynulo, že za největší bariéru učitelé považují časově náročná povolání rodičů. Následuje neochota rodičů zabývat se kázeňskými přestupky jejich dítěte. Učitelé také uvedli vzájemné nepochopení a nezájem rodičů o studijní výsledky svého potomka a poslední v tomto výčtu je uveden nezájem o školu jako takovou.

Shrnutí kvantitativního šetření

Z výsledků kvantitativního šetření lze vyčíst, že nabídka možností spolupráce školy a rodiny je velmi široká. Při hodnocení tohoto šetření je nutné vycházet z výsledků kvantitativního šetření, která ukazují na existenci jistých specifik v nabídkách jednotlivých typů škol. Tato specifika vychází z možností jednotlivých škol a z potřeb rodičů a žáků, kteří školy navštěvují (kap. 6.3 Výsledky kvantitativního šetření, str. 32 – 34).

První okruh otázek kvantitativního šetření zahrnuje otázky týkající se vzájemných komunikačních příležitostí a možností spolupráce školy a rodičů. Výsledky ukazují, že spolupráce na školách zahrnutých do tohoto šetření je na dobré úrovni a to jak z pohledu rodičů, tak z pohledu učitelů. Dokazují to odpovědi jednotlivých respondentů (konkrétní výsledky vztahující se k prvnímu okruhu otázek jsou uvedeny na stranách 37-42 a 46-50). V šetřených MŠ preferují přímou formu komunikace, která pramení z možnosti každodenní komunikace rodičů s učiteli při předávání a vyzvedávání dětí. Na 1.st.ZŠ se ukazuje jako preferovaná komunikace přímá, ale ta již není vzhledem k možnostem rodičů a učitelů každodenní. Nejčastěji spolu tedy rodiče a učitelé komunikují skrze záznamy a vzkazy v žákovských knížkách tzn. nepřímou a týká se to i 2.st.ZŠ. Tento výsledek koresponduje s výzkumem Šed'ové a Čiháčka (in Rabušicová a kol., 2004), kteří využívání žákovských knížek v našich školách řadí mezi pět nejčastěji využívaných komunikačních platforem (teoretická část, kap. 4.1 Komunikační příležitosti, str. 24). Z mé strany pro úplnost šetření měla být mezi

otázkami v tomto okruhu šetření zahrnuta vedle otázky o nejčastěji nabízeném způsobu spolupráce i otázka týkající se všech nabízených možností vzájemné spolupráce.

Druhý okruh otázek kvantitativního šetření zahrnuje otázky týkající se existence komunikačních bariér a jejich možných příčin (studijní výsledky a chování žáka). Někteří zástupci rodičů a učitelů připustili existenci komunikačních bariér. Vliv chování a studijních výsledků na spolupráci rodičů se školou prokázán u šetřeného vzorku nebyl. Pouze 1 učitel z 2.st.ZŠ uvedl, že spolupráci spíše ovlivní studijní výsledky žáka. 5 učitelů pak jistý vliv vidí u žáků s problémovým chováním. Většina učitelů uvedla odpovědi, které ukazují, že žádný vliv ani výkony a ani chování žáka na spolupráci nemají. Šetření na straně rodičů ukazuje stejné výsledky jako u většiny učitelů. Zde považuji za důležité uvést, že si uvědomuji, že otázka týkající se studijních výsledků se vyloženě netýká MŠ, protože v MŠ nejsou děti tímto způsobem hodnoceny. Také jsem si vědoma toho, že pojem komunikační bariéry nemusí být pro každého srozumitelný a jako vhodnější by bylo v dotaznících uvést „překážky v komunikaci a spolupráci“. Konkrétní výsledky vztahující se ke druhému okruhu otázek kvantitativního šetření jsou uvedeny na stranách 43 až 45 a 50 až 52.

8 ZÁVĚR

Mou práci lze charakterizovat jako teoreticko-výzkumnou. Zabývá se vzájemnou spoluprací školy a rodiny. Z tohoto důvodu bylo nutné v teoretické části práce obecně tyto způsoby charakterizovat. Školou a rodinou představuji jako dvě základní výchovné instituce. V jedné z teoretických částí práce se věnuji vymezení pojmů škola a rodina a ukazují na jejich cíle. Pravou je, že role a postavení školy a rodiny se neshodují, ale jejich cíl by měl být vždy totožný a měla by to vždy být výchova a vzdělávání dítěte. Svou pozornost jsem věnovala samostatně škole a to jako instituci, která má několik stupňů. Prvním stupněm, který mne zajímal, byla mateřská škola a následoval 1. a 2. stupeň školy základní. Zabývala jsem se kurikulárními dokumenty, které přesně stanovují pravidla pro spolupráci jednotlivých typů škol s rodiči. Dále jsem popisovala význam spolupráce těchto dvou institucí a to jak z pohledu jich samotných tak z pohledu dítěte. Další samostatnou kapitolou tvoří vývoj vzájemných vztahů školy a rodiny. Odborná literatura popisuje, že snaha školy a rodiny o spolupráci na úrovni dvou sobě rovných subjektů nebyla vždy samozřejmá. Postupem času, ale přibývalo argumentů pro zapojení rodičů do spolupráce se školou, až jsme v současné době dostáli situace, kdy je za ideální vztah mezi školou a rodinou považován vztah partnerský. V této kapitole také popisují, jaké role jsou podle odborníků rodičům ve vzájemné spolupráci se školou připisovány. Poukazuji na význam kompetencí a role učitele. A na roli samotných dětí, kterou sehrávají při vzájemné spolupráci školy a rodiny. Zabývám se také očekáváním jednotlivých aktérů této spolupráce, která se od sebe diametrálně liší. V poslední kapitole teoretické části vycházím z odborných zdrojů a popisují jaké komunikační příležitosti mezi školou a rodinou existují a současně se zabývám komunikačními bariérami, které při spolupráci vznikají nebo mohou vznikat. V praktické části, ve které jsem využila smíšeného šetření tzn. metodu rozhovoru a dotazníku, jsem si stanovila tyto cíle:

- **Popsat zkušenosti rodičů a učitelů ze vzájemné spolupráce na jednotlivých typech škol.**
- **Popsat odlišnosti spolupráce rodičů a učitelů na různých typech škol tzn. jaké jsou na úrovni mateřské školy (MŠ) a 1. a 2. stupně základní školy (1.st.ZŠ, 2.st.ZŠ).**

Závěry mého šetření:

Vzhledem k počtu respondentů nemohu závěry svého šetření zobecňovat.

Z mého šetření vyplynulo, že zkušenosti rodičů a učitelů ze vzájemné spolupráce a komunikace jsou pozitivní. Spolupráce je nabízena v mnoha různých podobách, velice často a pravidelně. Většina podnětů ke spolupráci vychází ze strany školy resp. od učitelů. Celkově vzájemnou spolupráci rodiče i učitelé označují jako dostačující.

Jako charakteristické odlišnosti spolupráce na jednotlivých typech škol bych uvedla způsob, jakým tyto školy komunikují a spolupracují s rodiči. V MŠ je preferována osobní komunikace a spolupráce, která vychází z možnosti každodenního kontaktu rodičů s učitelem při předávání a vyzvedávání dětí v MŠ. Na 1.st.ZŠ rovněž preferují osobní kontakt, ale ten již není každodenní. Spočívá v návštěvách a kontaktu rodičů s učitelem při třídních schůzkách, které se uskutečňují čtyřikrát za školní rok. Vzhledem k možnostem na tomto stupni školy, i přes upřednostňování osobního kontaktu, se většina komunikace během školního roku odehrává skrze záznamy a vzkazy v žákovských knížkách tzn. nepřímou. Pro 2.st.ZŠ je charakteristické, že vzájemná spolupráce a komunikace se odvíjí v rovině nepřímé tzn. že rodiče i učitele jako nejčastější prostředek jak spolu komunikovat volí písemné záznamy v žákovské knížce.

Závěrem si dovoluji uvést citaci, která ukazuje jakým směrem by se školy a rodiče při vzájemné spolupráci měli vydat.

„Žákům nejvíce prospívá, když jejich rodiče rozumějí požadavkům učitelů a naopak učitelé chápou očekávání rodičů. Stejně důležité je, aby rodiče a učitelé byli ve vzájemném styku a aby se informovali o učebních návycích žáků, jejich postojích ke škole, sociálních vztazích i školním prospěchu. Pokud na to vedení školy při vytváření školních programů a pravidel i při operativním řízení dbá, může ve škole vytvořit atmosféru podporující komunikaci i dostatek vhodných příležitostí pro kontakt mezi učiteli a rodiči.“¹¹

¹¹ Komunikace mezi školou a rodinou. *Učitelé listy: měsíčník pro příznivce změn*, 2004/05, roč. 12, č. 9, příloha Ředitelské listy, s. 1. ISSN 1210-6313.

Použitá literatura

DVOŘÁK, Dominik., *Efektivní učení ve škole*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-556-3.

FONTANA, David., *Psychologie ve školní praxi: Příručka pro učitele*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

GARDOŠKOVÁ, Julie., DUJKOVÁ, Lenka at al., *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

GAVORA, Petr., *Učitel a žáci v komunikaci*, Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

HAVLÍK, Radomír., KOŤA, Jaroslav., *Sociologie výchovy a školy*, Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

HELUS, Zdeněk., *Sociální psychologie pro pedagogy*, Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

JANIŠ, Kamil., *Rodina a škola*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7014-170-8.

KASÍKOVÁ, Hana., VALIŠOVÁ, Alena et al., *Pedagogické otázky současnosti*, Praha: ISV, 1994. ISBN 80-85866-05-6.

POL, Milan., RABUŠICOVÁ, Milada., *Rozvoj vztahů školy a rodiny: Několik zahraničních inspirací*. In: *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity. Řada pedagogická, U2*, Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1753-8.

PRŮCHA, Jan., *Moderní pedagogika*, Praha: Portál, 2002. ISBN 80-210-3452-1.

PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška et al., *Pedagogický slovník*, Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4.

RABUŠICOVÁ, Milada et al., *Škola a /versu/ rodina*, Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

SVOBODOVÁ, Eva, ŠMELOVÁ, Eva et al., *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*, Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠTĚCH, Stanislav., VIKTOROVÁ, Ida., *Rodičovské pohledy na školu a vztah dětí k ní*. In: „*Co se v mládí naučíš...*“ *Zpráva z terénního výzkumu*, Praha: Pedagogická fakulta, 1992. ISBN 80-7290-046-3.

VAŠUTOVÁ, Jaroslava., *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*, Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

VÝROST, Jozef., SLAMĚNÍK, Ivan., *Aplikovaná sociální psychologie*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Rámcový vzdělávací program: pro předškolní vzdělávání. 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005.

Rámcový vzdělávací program: základní vzdělávání. 2005. Praha: Výzkumný pedagogický ústav, 2005.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha., Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Zdrojový odkaz z časopisů

RABUŠICOVÁ, Milada., POL, Milan., *Vztah školy a rodiny dnes: hledání cesty k partnerství (1), (2)*, Pedagogika, 1996, roč. XLVI, č. 1 a 2. ISSN 3330-3815.

RABUŠICOVÁ, Milada., *Postavení rodičů jako výchovných a sociálních partnerů*, Pedagogika, 2004, roč. LIV, č. 4. ISSN 0031-3815.

ŠTĚCH, Stanislav., *Angažovanost rodičů ve školní socializaci dětí*, Pedagogika, 2004, roč. LIV, č.4. ISSN 0031-3815.

Komunikace mezi školou a rodinou. *Učitelské listy: měsíčník pro příznivce změn*, 2004/05, roč. 12, č. 9, příloha Ředitelské listy, s. 1. ISSN 1210-6313.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 dotazník pro rodiče
Příloha č. 2 dotazník pro učitele

Příloha č.1

Dobrý den.

Dovoluji si Vás tímto oslovit a požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká výzkumu na Vaší škole. Dotazník je součástí mé bakalářské práce a konkrétně je zaměřen na vzájemnou spolupráci rodiny a školy. Dotazník je anonymní a proto prosím neuvádějte své jméno.

Velice Vám děkuji za ochotu se mnou spolupracovat.

Červenková Michaela, studentka PF JCU

Dotazník pro rodiče

1. Jste:

- Otec
- Matka
- Jiný příbuzný

2. Vaše dítě navštěvuje:

- Mateřskou školu
- 1.stupeň ZŠ
- 2.stupeň ZŠ

3. Do jaké skupiny žáků patří Váš syn/dcera z hlediska studijních výsledků:

- Výborný
- Velmi úspěšný
- Úspěšný
- Neúspěšný

4. Do jaké skupiny žáků patří vaše dítě z hlediska chování

- Problémové
- Bez větších problémů
- Bezproblémové

5. Jakým způsobem je Vám nabízena **nejčastěji** spolupráce ? (prosím označte 1 odpověď)

- Třídní schůzka
- Konzultační hodiny
- Každodenní komunikace (předávání/vyzvedávání dítěte ve škole)
- Vzkazy a záznamy (žakovská knížka)
- Třídní nástěnka
- Třídní www stránky
- Telefonicky
- E-mailem
- Zprostředkovaně např. prostřednictvím dítěte, které navštěvuje školu
- Žádným

6. Jakým způsobem Vy jako rodič nabízíte spolupráci?

- Telefonem
- E-mailem
- Osobním kontaktem
- Zprostředkovaně např. prostřednictvím dítěte, které navštěvuje školu

7. Jak často komunikujete s učitelkou?

- denně
- pouze v případě vzniklého problému
- pouze v případě nutnosti předání nějaké informace
- v jiném časovém horizontu

8. Reagujete na výzvy /podněty učitele setkat se s Vámi?

- Ano, pravidelně
- Nepravidelně
- Ne, nikdy
- Žádné podněty nedostávám

9. Reaguje učitel na Vámi navrhovaná setkání?

- Ano, vždy
- Nepravidelně
- Ne, nikdy
- Žádné podněty nevznáším

10. Zúčastnili jste se někdy některé z níže zmíněných akcí pořádaných školou?

- Návštěva třídy – v rámci adaptace dítěte na nové prostředí
- Den otevřených dveří ve škole
- Spolupráce se školním psychologem
- Tvořivá dílna rodičů a dětí ve škole
- Společné neformální setkání rodičů, žáků a učitele mimo školu (výlet, opékání vuřtů, brigáda na školní zahradě apod.)

11. Jaké jsou podle Vás nabízené příležitosti ke vzájemné spolupráci se školou?

- Výborné
- Dostačující
- Nedostačující

Pokuste se doložit vaše hodnocení konkrétním zážitkem, příkladem

.....
.....
.....

12. Domníváte se, že Váš zájem o společnou spolupráci ovlivňuje školní výkony Vašeho dítěte?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

13. Existují podle Vás nějaké bariéry ve vzájemné spolupráci mezi Vámi a učitelem/školou?

- Ano
- Ne

Ti z Vás, kteří jste uvedli, že bariéry mezi Vámi a školou/učitelem existují, uveďte prosím jaké.

.....
.....
.....

14. Vidíte nějakou možnost, jak vzájemnou spolupráci se školou/učitelem zlepšit? Uveďte prosím jakou.

.....
.....
.....

Příloha č.2

Dobrý den.

Dovoluji si Vás tímto oslovit a požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká výzkumu na Vaší škole. Dotazník je součástí mé bakalářské práce a konkrétně je zaměřen na vzájemnou spolupráci rodiny a školy. Dotazník je anonymní a proto prosím neuvádějte své jméno.

Velice Vám děkuji za ochotu se mnou spolupracovat.

Červenková Michaela, studentka PF JCU

Dotazník pro učitele

1. Na jakém tytu školy učíte?

- Mateřská škola
- 1. stupeň ZŠ
- 2. stupeň ZŠ

2. Jakým způsobem nejčastěji nabízíte spolupráci rodičům ?

- Třídní schůzka
- Konzultační hodiny
- Každodenní komunikace (předávání/vyzvedávání dítěte ve škole)
- Vzkazy a záznamy (žakovská knížka)
- Třídní nástěnka
- Třídní www stránky
- Telefonicky
- E-mailem
- Zprostředkovaně např. prostřednictvím dítěte, které navštěvuje školu
- Žádným

3. Reagují rodiče na Vaše výzvy ke vzájemné spolupráci?

- Ano, pravidelně
- Nepravidelně
- Ne, nikdy

4. Jakým způsobem Vám rodiče nabízejí spolupráci?

- Telefonem
- Emailem
- Osobním kontaktem
- Zprostředkovaně

5. Reagujete Vy na výzvy/podněty rodičů ke vzájemné spolupráci?

- Ano, pravidelně
- Nepravidelně
- Ne, nikdy
- Žádné podněty od rodičů nedostávám

6. Nabízí Vaše škola některou z níže uvedených možností spolupráce rodičům?
- Návštěva třídy – v rámci adaptace dítěte na nové prostředí
 - Den otevřených dveří ve škole
 - Spolupráce se školním psychologem
 - Tvořivá dílna rodičů a dětí ve škole
 - Společné neformální setkání rodičů, žáků a učitele mimo školu (výlet, opékání vuřtů, brigáda na školní zahradě apod.)
7. Jaké jsou podle Vás nabízené příležitosti ke vzájemné spolupráci s rodiči?
- Výborné
 - Dostačující
 - Nedostačující
8. Domníváte se, že zájem rodičů o společnou spolupráci a komunikaci ovlivňuje školní výsledky jejich potomka?
- Ano
 - Spíše ano
 - Spíše ne
 - Ne
9. Domníváte se, že zájem rodičů o společnou spolupráci a komunikaci ovlivňuje chování jejich potomka ve škole?
- Ano
 - Spíše ano
 - Spíše ne
 - Ne
10. Existují podle Vás nějaké bariéry ve vzájemné spolupráci/komunikaci mezi Vámi a rodiči?
- Ano
 - Ne

Pokud jste na otázku č. 10 odpověděli ANO. Napište prosím jaké.

.....
.....

11. Vidíte nějakou možnost, jak vzájemnou spolupráci/komunikaci s rodiči zlepšit? Uveďte ji prosím jakou.

.....
.....